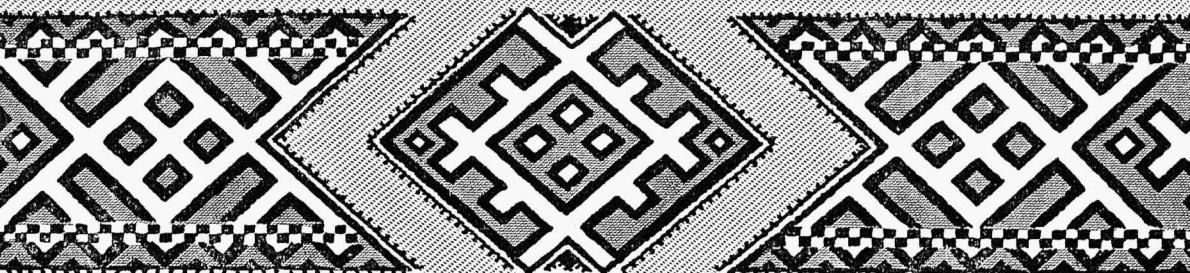

6913 Al-der Raudsepp
Kooli 2
Türi

NR. 10

1939.

III AASTAKÄIK

OKTOOBER

ÜHINGU „EESTI LIHAEKSPORT“

Eksporttapamajad: Tallinnas, Tartus ja Võhmas.

Vorstitööstused: Tallinnas, Tartus ja Võhmas.

Konservitööstus Tallinnas.

Seebitööstus Tallinnas.

Kondijahutööstused: Tallinnas ja Tartus.

Nahaosakond Tallinnas ja laod kõikide ekspordtapamajade juures.

Toornahkade kokkuostupunktid üle riigi ostavad noteeritud hindadega igat liiki toornahka.

Hõberebasekasvandused: Rebasel ja Navestis.

OSTAME aasta läbi sigu, veiseid, vasikaid lambaid ja toornahku.

MÜÜGIL ESTO märgi all vorstid, liha- ja aedvilja-konservid, seep, kondijahu.

Tellimisi võetakse vastu pargitud ja parkimata hõberebasenahkade ning sugurebaste peale

TÕUSEV NOORUS

Nr. 10. 1939

PÖLLUTOOJA VÄLJAANNE

III AASTAKÄIK

G. Moodse akvarell.

Muistsed Eesti malevlased.

Künna mulda – lõikad kulda.

Maanoorte tööparaad Võrus.

Eesti vajab erksaid loova vaimuga töötajaid. Nad on alati olnud otsitud ja hinnatud inimesed. Sündides antakse inimesele kaasa vähe. Kõik, mis inimene ühiskonnale annab ja oma isikliku elu hüvanguks korda saadab, on pingutava töö tulemus.

Võrumaal on seni asutatud ja tööle rakendunud 53 maanoorterit umbes 2.200 üksikliikmaga. Võrumaa maanoorterite ühise aktsioonina tuli toime 24. sept. s. a. Võrus, Kandle Seltsi ruumides ülevõrumaaline maanoorte tööde näitus ja lõikuspüha. See oli Võrumaa Maanoorte Ühenduse poolt esmakordne katse korraldada maakondlikus ulatuses maanoorte tööde näitust.

Noored töötavad üle maa laiali pillatult ja kui nende tööst kõneldakse, siis paljudel kordadel kaheldakse selles, kas noorte töö eesti talule nimetamisväärsset lisa annab. Sellest seisukohast vaadatuna pidi iga näitust külastaja veenduma, et töö, mida noored oma kodudes teevad, väärib täit tunnustust ja hinnangut. Väga tabavalt ütles Põllutöökoja esimees ja üleriiklik maanoorte vanem hr. A. Jürima nimetatud lõikuspüha kõnes, et näituse väljapanekute järgi otsustades on raske vahet teha tavaliste põllumajanduse näituste ja maanoorte poolt korraldatavate näituste vahel.

Käesolev suvi kestva põua tõttu polnud õnnisturikas. Nagu mujal, oli ka Võrumaal kohati sademeid väga napilt ja selle tagajärjel viljakasv kidur.

Võrumaa on väiketalundite maa. Peaaegu 50% talundite üldarvust on 1—10-ha. Me saame aru, missugust pingutust see talupidajalt nõuab, et toita ja katta arvurikast perekonda ja olla seejuures kultuurinimene. Seda kõike kahtlemata võrulane jõuab.

Võru noortel jätkub sellaks jõudu ja tahtet. Hr. A. Jürima oma kõnes ütles: „Noor peab õppima käsku täitma, aga ka tarbekorral käsku andma. See nõuab valju endadistsipliini. Rahvas ja tema noorus, kui ta seda ei suuda, siis ei suuda ta kanda ka oma riiklust.“ Neisse lausetesse on peidetud kogu meie organisatsiooni tuleviku tööprogramm. Et me tahame olla vaba rahvas ja jääda vabaks, seda tõestas noorte poolt korraldatud esimene ulatuslikum tööparaad, mille loosungiks oli: Künna mulda — lõikad kulda!

Näituse väljapanekutest kõige ulatuslikum oli naiskäsitöö osakond. Sel alal oli väljapanekuid Väimela I, Erastvere, Sänna, Vastseliina ja Misso maanoorterin-

gilt, Antsla kodunduskoolilt. Pääle selle esinesid maanoorterite üksikliikmed: S. Lang Haanjust, A. Ilves Kasaritsast ja L. Pettai Adiste-Miastest. Siin võis veenduda, et ärakantud kehakatetest lõigatud riideribadest võib valmistada nägusaid pörandavaipu, samuti takusest lõngast. Arvuliselt oli väljapanekuid rahvariete, pesu, aknekardinate, laudlinade, linikute, eestimustriliste vööde ja muude käsitööesemete alalt.

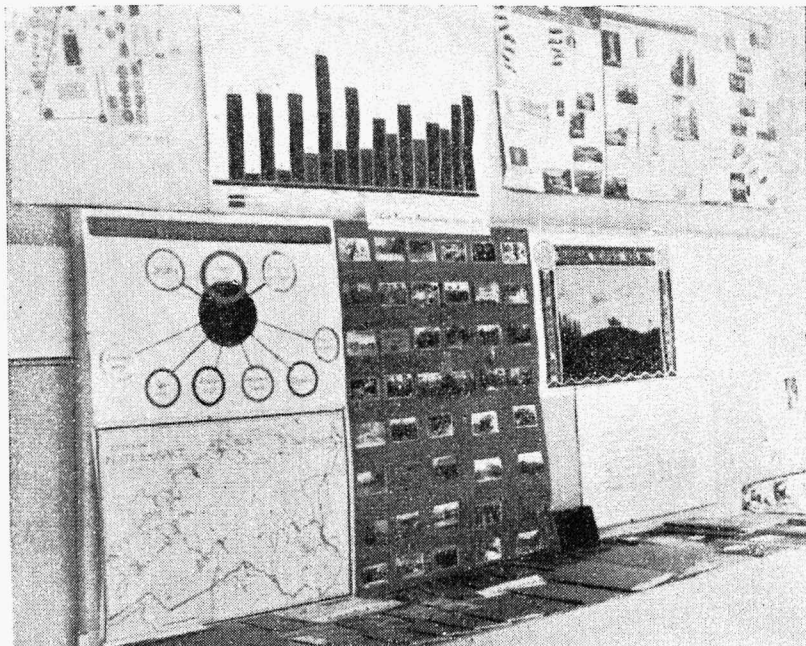
A. Kiisel Adistest oli välja pannud kogu teerohte, Loosi Maanoorterit mitmesuguseid ravimtaimi. Adiste-Miaste Maanoorterit korraliku ja korratu köögilaua sahtli. Väimela I Maanoorterit esitas lilledle asetamist vaasi. Sageli võime oma kodudest veel leida paberist valmistatud lilli ja suvel kogutud ning kuivatatud kõrreliste kimpe. Need on inetud ja annavad tunnistust maitselagedusest. Seepärast ongi maanoorte tütarlapsed asunud selle iganemud, võõrastelt laenatud kombe vastu võitlema.

Eriti väärib allakriipsutamist jalapühkemattide kogu Haanja Maanoorteritilt. Mugav, puhas ja kultuurne kodu ei ole mõeldav ilma hooleta kõigilt kodakondseilt. Siin on oluline ruumide pörandail puhtusehoidmist võimaldavad vahendid. Pörandate pesemisest on porisel ajal vähe kasu, kui puuduvad väljast ruumidesse tulles jalanõudelt mustust eemaldavad abinõud, millestena tunneme jalapühke-reste ja -matte.

Sageli üteldakse ja ilma liialduseta, et inimesel kuulub magamiseks ligi pool oma eluajast. Kui nii, siis pole ükskõik, milline on ase, milles puhkame. Et sel alal meil veel palju on teha, võis veenduda Jantra Maanoorterit väljapanekust, kus oli näidatud korratud ja korralikku voodit. Silmale valus vaadata, aga tööle au andes leidub sääraseid voodeid paljudes kodudes. Ka võis näha, et tütarlapsed ei ole unustanud oma tavalise töö kõrval vähemate ödede-vendade eest hoolitsemist. Maal tuleb sageli õppival noorsool oma haridusjanu rahuldamiseks kõndida kilomeetreid. See nõuab noorelt rohkelt energiat. Kuid vaatamata sellele on õpilaste toitlusküsimus internaatide puudusel paljudes koolides puudulikult lahendatud. Seepärast oli näitusele välja pandud kasvava lapse organismi nõudeid rahuldav ja mitte rahuldav leivakott. See oli tänuväärne algatus, mis väärib laiade hulkade järeletegemist. Ei või kunagi unustada, et inimese kallim vara on tervis. Suurel määral on see ärarippuv toitluse otstarbekast korraldamisest.

Väärtusliku väljapanekukoguga mahla- ja aiasaaduste alal esines

Adiste-Miaste Maanoorteringi väljapanek maanoorte tööde erinäitusel Võrus.

Räpina Aianduskeskkool, samuti Antsla Kodunduskeskkool, kuna Võru Naiskutsekool esines õpetliku väljapanekuga perenaise tööd hõlbustavate abinõudega. Korratu ja korraliku sahvriga anti edasi pilt sellest, mida maanoored peaksid talve tulekul tegema panipaikade korraldamise alal.

Meeskäsitöödest oli näitusele toodud koduselt valmistatud muusikariistu, puutööpink, diivan, mesitaru, mesinduse tarberiiistu, lauda arstimatekapp, kanala sisustus jne.

Aianduse osas esines arvukas maanoorteringide pere nii juur-, keedu-, kui puuviljakasvatuse alalt. Sänna Maanoorteringilt oli välja pandud puukool.

Põldtaimede kasvatuse, sordi- ja väetiskatsete alal oli huvitavaid väljapanekuid. Vastseliina Maanoorte Ühendus oli välja pannud umbrohtude kogu, millede levimise vastu on võitlusse astunud kogu eesti põllumeeste pere.

Eesti Seemnevilja Ühisuse Võru Osakond on alati jõudumööda soodustanud noorte tööd. Ka seekord oli näitusele toodud kogukas väljapanek taimekaitse tööriistu, aiandus- ja mesindustarbeid. Võrumaa Metsaühing esitas kujuka väljapaneku metsanduse alalt, näidates, kui võrd palju meil seisab ees tööd metsanduse alal. Võru Munaihing esines õpetliku väljapanekuga munakaubanduse alalt.

Kodukoha muuseumi meenutava väljapanekuga esines Loosi Maanoortering. Muuseumis oli välja toodud 1739. a. trükitud eestikeelne piibliraamat. Kasaritsa Maanoortering esitas maanoore raamatukogu. Maa-

noorte organiseerimise alalt oli materjali palju nii sõnas kui pildis.

Näituse puhul toimunud lõikuspuha vaimuliku talituse pidas Võru koguduse õpetaja Graf. Aktuse avasõna ütles Võru maanoorte vanem hr. A. Kohver, kes ütles noortele tunustavaid sõnu tehtud töö eest. Võrumaa noorus võttis selle vastu tänutundes ja teadmises, et selle saavutamiseks on palju kaasa aidanud maanoorte vanem hr. A. Kohver oma abivalmis olekuga.

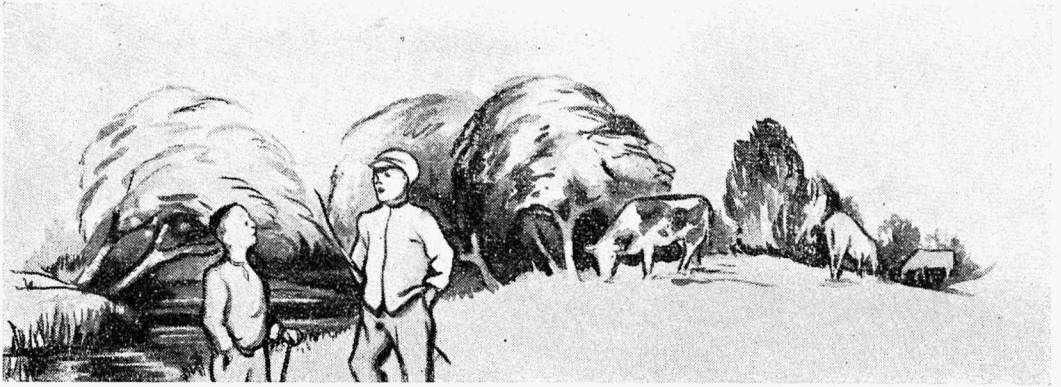
Aktusel esines sisuka kõnega üleriiklik maanoorte vanem hr. A. Jürima, kelle kõnet katkestasid korduvalt aplausid.

Aktusel tehti Võrumaa maakonsulendi hr. J. Männiku poolt teatavaks Võrumaa Maanoorte Ühenduse korraldatud ringidevahelise võistluse tulemused töö edukuse kohta möödunud aasta jooksul maanoorteringides. Parimaks osutus Kasaritsa Maanoortering, kelle esindajale hr. A. Jürima andis üle Võru Maavalitsuse rändauhinnana hõbekannu.

Kasaritsa Maanoorteringil on 147 liiget. Ringi auvanemaks on Riigi-nõukogu liige hr. J. Haagivang, kes ka seekord võttis osa lõikuspuha aktusest. Kasaritsa ringivanemaks on hr. P. Laugamets, kes on kohapeal tuntud energilise inimesena. II kohale tuli Haanja III kohale Misso Maanoortering.

Kokkuvõttes võib ütelda, et Võru maanoorte esimene ulatuslikum tööparaad, vaatamata sellele, et see sattus kõige kiiremale siigisele põllutööajale, õnnestus siiski hästi.

E. Paglant.

A. Kask.

Mustaoja Kalakuningas.

Põuane juulipäev on õhtule jõudmas. Mustaoja-äärsel karjamaapõndakul harvade leppapõsaste ja üksikute pihlakate ning arukaskede vahel otsib rohuliblesid paar punasekirju lehma, üks sama tõugu mullikas ja veel üks väike lehmahakatis, keda karjakuningad Enn ja Peedu olid äsja Rosaalieks ristunud, sest et ta oma heleroosa värvusega ja peente jalgedega teiste loomade hulgas paistab õige saksik olevat. Alles nüüdsama see nimeandmine lõppeski ja et ristiisad suurt vaeva olid näinud vasikat kinni püüdes ja Mustaoja ääres kombekohaselt veega õnnistades, puhkavad poisid nüüd teenitult oma väsimust ojakaldal pikutades.

Ag a kaua siis sellised elavaloomulised poisid, nagu Enn ja Peedu, õige oskavad paigal püsida! Tuleb otsida mingit huvitavamat tegevust, et aega karja kojusaatmiseni lõbusamalt viita.

— Mis sa arvad, Enn, tea, kui prooviksime õige enne kojuminekut veidi õngitsemist, sõnab Peedu.

— Proovida ju võib, aga ega's nüüd õhtul pole enam kellegi kalasaamise aeg, lausub Enn vanamehelikult, aga ta on ju ka kaheksa-aastasest Peedust kaks aastat vanem ja tüki maad kasvultki pikem.

Kalapüük on ajaviide, millest poisid kunagi ei tüdine. Tundide kaupa võivad nad oja-pervel istudes õngekorgi liikumist vahtida, kuni üha kaugenevad karjakella kõlksahtused neid sunnivad minema loomi oja lähedusse tagasi ajama. Aga ega's kari nii väga kipugi siit minema, sest Mustaoja ääres on loomadel ka kõige põuasemal ajal ikka veel söödavat, kuigi kõrgemal asuvad põndakud juba ammugi on paljaks näritud ja lühikesed järelejäänud rohulibleddki kollaseks kõrbenud. Nii on poisitel, kes muide naabertaludest ja siin ühiselt oma karja hoiavad, oma lemmikajaviiteks ae-

ga laialt. Ja ega see olegi neil paljas ajaviide. Nii mõnigi kord on poisid koju minnes viinud säärased kandamid särgi ja ahvenaid kaasa, et jätkub kogu perele mitmeks päevaks keeta ja küpsetada. Või mis ime see's ära ei ole — Mustaoja on kalarikas ja päälegi on Ennu vanaisa, vana Mustaoja Jaak selline meister kalapüügis, et kui tema juba kord näeb ainult vilksatamaski mõnd havipoega või suuremat vimmaselga, siis ei jätta enne kui on selle kaldale saanud. Ainult ühte kala on ta juba kaks korda proovinud püüda ega ole see tal veel õnnestunud, aga sellest ta ei armasta palju rääkida. Vana-Jaagult need poisidki on õppinud igasguseid konkse ja vigureid, mida peab teadma, kui kala tahad saada. Mõne lollu särjekese või ahvenapabula võib ju iga mees Mustaojast välja tõmmata, aga suuremate kalade püüki pidi ikka „kunksoppi“ ette valmistama. Ja ega's igast ojakäärust või sügavamast hauast saada veel kala! Mustaojas on omad kohad, kus kala võtab, ja igaüks juba neid ei tea. Kes asja ei tunne, võib oma õnge rasvasema ussiga ujutada otse särjeparve keskel, ilma et ükski neist seda maiuspala nuusutaks! Seda kõike poisid teavad ja veel palju muudki, mis kalapüügisse puutub.

Seepärast ei asuta nüüdki uisapäisa asja kallale.

— Peedu, otsi sa kaelakoti sopist leivapuru ja raputa vette, — ma lähen seni toon õnged, sõnab Enn.

— Ega muidu jah ei saa midagi, teab Peedu arvata ja talitab Ennu ütluse järgi.

— Kas ringid ka pääle teeme? küsib Peedu, kui Enn on õngedega tagasi.

— Ega sa's ometi puujuurikaid taha püüda — ikke pihelgaseridvaga kolm ringi veele pääle, muidu neid näkipoegi ja teisi paharette püügikoht täis, üks võtab ussi õnge otsast ja teine veab konksu puujuure taha kinni — kol-

mas, vaata, et ajab su õngenööri ka veel sassi, nii et keegi ei oska seda enam lahti harutada, kordab Enn vanaisalt kuuldud sõnu.

Ettevalmistused tehtud, sülitatakse veel kolm korda söödale ja püük võib alata.

Agaga tänagi nagu polegi poistel õiget püsivust ega rahu korraliku kalamehe kombel vaikseks paigalistumiseks. Peedu piilub juba tüki aega Ennu poole, nagu tahaks ta midagi rääkida, kuid jätab siiski, sest on ju teada, et ei sel mehel ole kalaõnne, kes õnge nagu moepärast vette heidab ja siis sõbraga asja eest — teist taga hakkab juttu jahvatama.

Päike on vajunud juba üsna madalale Siimumetsa kohale ja kaldaäärsed pajud heidavad pruunikale ojaveele pikki varje, mis läigivad nii tintmustalt nagu lombak-kingsepa õmmeldud vastsed pigilapid Peedu vanadel säärikutel.

Aegajalt tõmbab teine poistest mõne punasilmalise särje või hallivöödilise ahvena kaldale ja kui see veidi pikem või tusedam juhtub olema, näitab seda enne kaelakotti pistmist sõbralegi, kes nõustavalt pääga noogutab: jajah, niisugust juba maksab püüda ja kaelakottigi panna.

On aeg hakata kojuminekule mõtlema. Enn, kes siiski tahaks veidi õngitseda, sest tema on täna vähem õnne olnud kui Peedul, kõnnib kallast mööda oja sügavaima kääru — Purikahaua poole, et säälgil korraks proovida õnge vette heita. Agaga juba enne uuele püügikohale jõudmist jääb ta järsku sambana seisma, vahtides üksisilmi mustendavasse vette.

— Ega's see ometi? . . . Või siiski?

Ärevalt silmitsedes astub poiss õige tasa ja ettevaatlikult mõne sammu veele lähemale. Nüüd eraldub selgesti oja liivaselt põhjalt paraja aiateiba pikkune tume kogu, ainult palju jämedam.

— Kalakuningas, sosistavad Ennu huuled, Mustoja Kalakuningas — mis see muud!

Peedu, nähes teist ainiti vette vahtivat, hiilib samase ettevaatusega Ennu kõrvale.

— Kas näed? küsib Enn õige tasa.

— Näen küll! Agaga mis see . . .

— Kalakuningas ise, Mustaoja Kalakuningas! Vaata kui pikk ta on! Ja on sellel jämedustki!

— Ja kõhu alt helevalge . . . tähendab nüüd Peedugi Ennu seletust.

— Lähme! sosistab Enn ja tõmbab Peedut varrukast.

Jõudnud ojast tüki maad eemale karja juure, lähevad poistel keelepaelad alles õieti lahti.

— Nägid nüüd ise, ütleb Enn võidurõmsalt, kui vanaisa juba midagi räägib, siis on see ka õige!

— Ei mina tahtnud uskuda . . .

— Seesama ta oli, Mustaoja kalade kuninga, igivana havipõrakas. Vanaisa ju korra rääkis, et seda kala on nii mõnigi mees näinud ja temagi noores eas püüda proovinud, kuid senini pole see kellelgi õnnestunud. Ja et

kes selle püüab, saab sellise võimu Mustaoja kalade üle, et võta või peoga teisi kalasid veest välja.

— Küllap see jutt ikka siis õige on, kuna me ju nüüd seda põrakat oleme oma silmadega näinud.

— Ega nüüd maksa aega raisata, otsi kõhku nuga ja tõmba ruttu kadakas maha, ma võtan teise.

Juba ongi see tehtud ja kiiresti minnakse oja ääre — Enn tüki maad ülespoole Purikahaua ja Peedu jälle allapoole, otsitakse madalamad kohad, kus vesi pika põua järele kivide vahel veel ainult veidi niriseb ja suure tõsitudesada veab kumbki oma kadakaoksa kolm korda läbi vee ühest ojakaldast teiseni. Nii. See on tehtud. Nüüd võidakse juba hoopis julgemini juttu ajada, sest nagu Ennu kõikteadja vanaisa oli õpetanud, ei pääse ükski kalapoeg enne uut koitu sellest kohast läbi, kust kadakaoks kolm korda veest läbi käinud.

— Ega nüüd midagi, muudkui kari kõhku koju ja kui oled veidi sõõnud, tule kohe meile. Ma räägin vanaisale loo ära ja siis tuleme kolmekesi liiviga tagasi Kalakuningat püüdma, lausus Enn.

— Hää küll, jäägu nii!

Õhtu edeneb. Päikeseterra on juba kadunud Siimumetsa põliste kuuskede vahele ja madalamal asuvatele Lindseküla meeste heinamaadele tõmmatakse üle piimjas uduloor kui pleekima laotatud linane kangas, ühetaoliselt sile ja valge. Siiski on õhk soe, sest kõrgemad künkad alles kuumavad kauasest põuapäikesest põletusest nagu vana hää reheahi, mis ühe tubli kütmisega veel kolm päeva tagant järele sooja annab.

Mäe poolt tuleb kolm inimest mingi kandamiga. Ees jässakas habemik, luitunud kaabulott hõredatel valkjatel juustel, kandes liivi õlal, ja tema järele mõlemad poisid, pikavarelised müüd kaasas. Karjamaale jõudnud, tehakse peatus, vanamees paneb liivi ettevaatlikult maha, tõmbab korra käega üle otsaesise ja sõnab siis poistele:

— Kaege no sõs näid ossakesi, nigu ma kõnõli, vast lõvvate kostegi, ma esi nakka senikavva tulekest läitma.

— Küll me juba leiame!

Varsti ongi poisid tagasi, kandes süles värskelt lõigatud puuoksi, mida oldi vanaisa õpetuse järgi võetud seitsmelt isesorti lehtpuult. Kohe pannakse need kuivadest kännutükkidest tehtud tulele ja kui neist hakkab tõusma paksu suitsu, võtab vana-Jaak liivi ühest otsast, posid teisest ja püügiirista suitsu kohal keerutades suitsutatatakse seda igast küljest põhjalikult.

— Küll vanaisa juba teab, milleks seda vaja, mõtlevad poisid ega päriki pikemalt, sest seda nad teavad juba ammugi, sest niisuguse tähtsa püügi ettevalmistusi tehes ei sobi palju pärida ega seletada — seda jõuab hiljemgi, kui ollakse aurava leemepaja juures ja juttu vestetakse.

Liivisuitsutamise valmis saades otsib vana Mustaoja-Jaak taskust väikese, sõele põlenud

A. Jegorov.

KESKPÄEVAL.

piibunosu ja seapõiest tubakakoti, topib piibukese omakasvatatud „Krimmi mahorkat“ täis ja istub mõtteisse süüvinuna kännule suitsetama.

— Kalakuningas! Seda igivana havipõrakat mindi nüüd püüdma! Ja kui meie selle nüüd kätte saame... arutab Enn omaette. Aga ei tea, mispärast vanaisa nagu kohkus, kui ta talle rääkis, et me Peeduga Kalakuningat nägime ja selle homse päevatõusuni Purikahauda kammitsaisse panime? Ega tahtnud algul nagu püüdmaminekust kuuldagi... Alles siis, kui Peedugi tuli ja rääkida aitas. Ja siis ta rääkis veel enne tulemist niisuguse imeliku loo, millest mina ega vist Peedugi õieti aru ei saanud. Et kes Kalakuningat kolm korda on proovinud püüda ja kätte pole saanud, selle üle saavat Kalakuningas võimust ja seda meest hakkavat Kalakuningas ise püüdma. Ja seda ta ütles nii tõsiselt... Aga no kes seda enne on kuulnud, et üks kala, olgugi teiste kalade kuningas, saaks inimesele midagi teha!

— Noh, et kas nakame sõs är liikmä vai? katkestab vanaisa Ennu mõtisklused, olles piibupopsutamisega lõpule jõudnud.

Tõustakse. Vanaisa võtab liivi selga nagu ennegi ja astub ees minema, poisid müttadega

järele. Juba paistabki Mustaoja. Aga ei niisugusena ole Enn Mustaoja veel iialgi näinud, kui täna. Talle meenub, kuidas ta kord salaja oli pugunud Viiruki talu peretuppa, kui sääl parajasti usklikud palvetundi pidasid, ja kuidas sääl siis üks kurja häälega lugeja oli seletanud maailmalõpu koledusi. Oli rääkinud väävljõgedest ja laavaojadest, mis sellesinase patuse maailma hävitavad, ja siis oli Enn, kuigi pidas end oma kümne aastaga juba täismeheks, suures hirmus koju joosnud.

Ja nüüd... Hämar suveöö... Taevas nagu hõõgub tina, mustjassinine ja roosa. Taamal kerkib ähvardava müürina Siimumets. Ja läbi karjamaa lookleb pigimust hiigelmadu — Mustaoja... See nagu polegi vesi, vaid palvetunnis kuuldud laavaoja, mis ühegi vulinata raskelt ja aeglaselt kaob Lindseküla heinamaadele kõikevarjavasse udukihti... Udu? Ei! Nüüd Enn teab, mis see on, surilina on see, õhuke, ilusast pleegitatud kangast tehtud surilina, mis üha laienedes näib varsti kogu maailma enda rüppe haaravat. Surnud maailma, sest Enn tunneb, et selle lina all enam ükski olevus ei saaks elada, vaid kõik lämbuksid uduloori külmas kaisutuses...

— Maailmalõpp... sosistab Enn.

Ta jookseks nüüd häameelega koju tagasi, nagu tookord palvetunnist, kuid ei — see ei lähe ju. Ja nähes vanaisa tõsisena ja kindlasammutisena ees minevat ja Peedutki asjalikult ja tähtsalt oma pikavarrelist müttä tassides järele sõrkiivat, unustab temagi oma hetkelise hirmukujutelmale ja sammub vapralt edasi.

Oja ääre jõudes läheb Peedu madalamast kohast üle vastaskaldale, nagu juba kodus oldi kokku lepitud. Enn jääb oma mütaga kodupoolsele pervele ja vana-Jaak astub liiviga Purikahauast mõne sülla allapoole, kus ta „kesäkaatsade“ ja valge takuse särgi lotendades nagu vaim mustavasse vette astub ja säääl äre-va näoga ootele jääb. Juba kostavadki suveöö vaikusesse poiste tumedad mütalöögid. Enn ja Peedu teevad oma tööd hoolega ja põhjalikult. Pikkamööda allapoole liikudes sortitakse müttadega läbi vähemadki kaldaalused õõnsused ja veele kummardunud pajupõõsaste juurtevahed. Erutatud nägudega vahivad poisid üksilmi vette, nähes igas veekeerises kalakuninga sabalööki või tumedamas laineviirus mustavat haviselga.

Juba on liivilina mitugi korda lõõnud pekslevast kalasabast rappuma, kuid igakord, kui vanamees püügiriista seejärele nobedasti vee-pinnale tõstab, siputab säääl mõni tavaline paarinaelane havipoev või paar suuremat ahvenat. Täna neid ei püüta, seda teavad Enn ja Peedugi, kes nüüd üsna siinsamas Purikahaus müttadega taovad ega imesta sugugi, kui vana-Jaak kalad vette tagasi viskab. Nüüd on suuremad saigid mängus!

— Kolmas ja viimane kõrd, pomiseb vana püügimeister endale habemesse. — Saagu's mis saap ja tulgu vai mis taht. Timahavva saa joba mõni nelikümmend aastaiga tagasi, ku ma vandse, et sinu ma püvvan, ja nüüd sõs om tuu viimäne pruuvimine... Näis noh, kuis seekõrd lätt...

Vana-Jaak lohistab liivi mööda ojapõhja enese ees Purikahauale lähemale, mille urka-

list põhja ja külgi poisid ikka veel suure hoolega torgivad. Ja nüüd... Mis see on? Vanamees tunneb, kuis ta põlved nõtkuvad... Liivi edasi nihutades on sinna äkki midagi õige raskest sattunud... Midagi peksleb ja lõhub vastu liivikülgi. Nüüd... Kui nüüd ainult võrgulina ei rebeneks. Viimast pingutust tehes rebib vanamees liivi veest, tõstab selle kõrgele, komistab, ise niudenj vees, paar sammu kalda poole ja peaaegu viskab püügiriista ühes seesolevaga kaldale.

— Kätte sain! hüüab ta samaaegselt.

Liivis on suur valendavaküljeline kogu ja võrgulina rappub kala tugevatest sabalöökidest.

— Kalakuningas! kõlab rõõmuhõisk poisikestelt ja — kohe sellejärele rebestab vaikset suveööd läbilõikav hirmukarjatus:

— Vanaisa!

Küllap vana püügimeister komistas kivile, kui ta viimse jõupingutusega liivi kaldale heitis, milles oli jäme vettinud kasenott, poole- nisti veel valge tohuga kaetud, ja kaks paari- naelalist haugi, mis praegugi veel kõvasti rabelevad, otsides asjatult väljapääsu võrgulina vangistavast kammitsast. Ennule paistis aga selgesti, nagu libisenuks välkkiire vari nagu suure kala selg Purikahaua sügavusse, kuhu vana-Jaakki kadus, käed laiaili, nagu tahtes seda põgenevat varju veel kukkudeski haarata...

Purikahaud on sügav...

Udukiht ulatub nüüd juba karjamaale, võttes enda hõlma põõsaste vahel maona lookleva Mustaoja ühes Purikahauaga... Udu? Ei! Surilina on see, õhuke, ilusast pleegitatud kangast tehtud surilina, mis üha laienedes näib varsti kogu maailma enda rüppe haaravat...

Anna Haava 75-aastane.

Kui keegi nende ridade kirjutajalt küsib, mille kaudu ta on õppinud tundma Anna Haavat, kes oktoobrikuu 15-ndal pühitses oma 75-ndat sünnipäeva, siis tuleb anda kõhklematult vastus: ta proosaraamatukese „Väikesed pildid Eestist“ kaudu. Ma ei tea silmapilgul meie kirjanduses nimetada ühtki teist teost, mis oleks nii hellalt ja värvikalt pühendatud lapsepõlvele, seda sisustanud inimestele ja eelkõige vanemate mälestusele. Seesugusena omab see väike raamatuke ikka ja alati väärika seisukoha mälestusraamatute üsna pikaks paisunud nimistus.

Ent ometi — Anna Haava ei ole ennast surunud kirjandusajaloo lehekülgedele mitte proosaraamatukese, vaid oma lauludega. Anna Haava, vaatamata eluraskustele ja nälgimistele kätmatuis katusekambreis, ei ole suutnud vaikida ega hüljata luulet, sest — „Luule, see on leekiv tõde, veri sinu südamest, seda pead sa ilmutama, hoolimata enesest“ (Luuletused III).

Sisemine sügav ja vastupandamatu kutsumus oli see, mis surus Anna Haavale kätte sule, mis tegi ta Lydia Koidula väärrikaks järglaseks, kellena Haava nimi leidis tee kõigi hingele ja südamesse ning mis Haava kaudu lisas suuri ja olulisi väärtusi meie kirjandusele.

Haava on eelkõige siiras armastuslühirik, ent seejuures haruldaselt diskreetne ja puhataheline. Võrreldes teda ükskõik millise varajasema või hilisema lühirikuga, — kel-

legi teise juures ei võimaldu kohata nii kargelt puhast ja tagasihoidlikku armastushelinat, täiesti vaba päaletükkivusest ja meelelisusest, kui see esineb Haava loomingus. Armastada ja loobumuses kannatada, — seda on Haava osanud tegelikkuses ja sellest on ta osanud laulda hella nukrusega, lihtsalt ja südamlikult. Haava ei labasta üalgi sügavamaid, pühamaid tundeid, sest ta tunnetab: „Jääd lumekargelt põue meil südame sügavam õnn — ja südame sügavam need ainult aimata on...“ („Me oleme põhjamaa lapsed.“)

Kas umbes säärased tunded ei tulva meidki, kuuldes või laudes Haava „Ei saa mitte vaiki olla“, „Tasa, tasa tuuleke“, „Kui sa tuled, too mul lilli!“ Ning kas need laulud vananevad kunagi? Tagasihoidlikkus ja lihtsus on nendegi juures see, mis võidab alati usaldust ja südant.

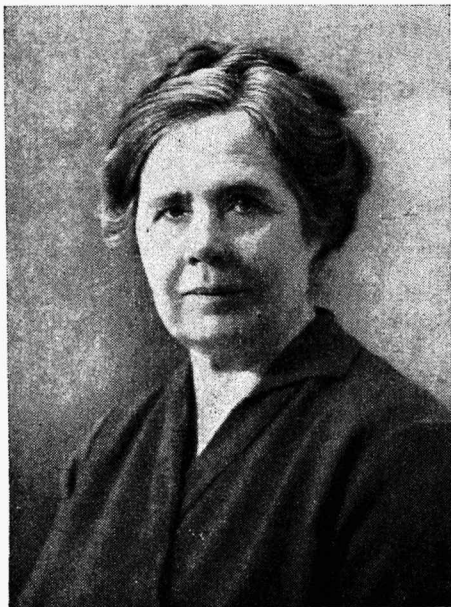
Ent ärgem unustagem Anna Haavast rääkida, et ta pole siiski ainult armastuslühirik ja sellena südametevallutaja, kuigi ta kolm esimest kogu („Luuletused“) sisaldavad põhimiselt armastuslühirikat. Juba ta 1906. a. ilmunud kogust „Lained“ märkame armastusmotiivide kõrvale liikkunud ühiskondlike tähelepanekuid. Sellelaadilistes motiivides kohtame tihti irooniat, aga me mõistame seda: Anna Haava elu oli maadlemine viletsuse ja nälgjaga. Pole siis imestada!

Ning kuigi Anna Haava on hiljem uuesti laulnud ja tunnistanud, et „elu on siiski ilus“, ei suuda ta üalgi ületada oma „Luuletuste“ ja „Lainete“ ajajärku. Nii südamega pole ta enam laulnud ning seetõttu ununeb kergemini see viimaste ajajärgude Anna Haava kui see, kel pole võistlejat armastuslühirikuna.

Vaikusesse on tõmbunud Anna Haava. On vaevalt usutav, et ta laseb nüüdki kuidagi kergitada seda vaikust oma tagasitõmbumisel. Lüga palju on tal elus olnud tormiaegu, et mitte osata hinnata karastavat rahu. Ärgem häirigemgi teda ta tagasitõmbumises! Kuid uskugem, et temas elab ikka veel võrreldamatu armastuslühirik, kes ehk vabul hetkil toetab pää käele ja meenutab seda igavest igatsust oma Alatskivi lapsepõlvkodu järele, mis teda sundis kord laulma:

„Üks on minul pühim koda:
Minu vanemate maja,
Vaikne, lihtne eesti talu. —
Süda tahab seisma jääda
Õnnes, valus, mälestades
Vaikset lihtsat eesti talu!“

Ning kuidas olekski see mõeldav teisiti. Sest õnnelik on see inimene, kelles elab edasi ta lapsepõlv selle kujutlematus jõus ja ilus. Lapsepõlv, see on ju nagu tohtu rikas varasalu, millest hing ammutab toitu, et kosutada sellega kogu elu. Johannes Kaup.

Anna Haava.

Frédéric Chopin.

Käesoleval kuul möödus suure helimeistri Frédéric Chopini (loo: Söpän) surmast 90 aastat. Geniaalsed kunstnikud sageli võlgnevad tänu nende surematute teoste sünnile mõnele erilisele juhtumusele või olukorrale, mis neid on inspireerinud loomingule. Chopin, keda sagedasti nimetatakse ka Heineks muusikas, on geeniusena seevõrra huvitav, et teda peaks tundma õppima iga arenemishimuline noor.

Saksa muusikateadlane Gustav Ernest jutustab Chopinist huvitava loo: ühes lütseumiklassis istub hulki poisse, kes tähelepanelikult kuulavad kaasõpilase mängu. Tuba hämmardub. Mängija sõrmed klaveril haaravad ikka õrnemalt ja õrnemalt, kuni viimaks kõlab väga tasa uinutav häällaul. Pikkamisi jääb klass vaiksemaks ja viimaks on kõik sügavasti uinunud. Frédéric Chopin oli oma mänguga kogu klassi magama uinutanud. Need erakordsed võimed, mis peitusid juba noores lütseumioõpilases, arenesid hiljem hiiglatalendiks, et rikastada maailma kaunitamate ja surematute teostega.

Frédéric Chopin sündis 22. veebruaril 1810 Varssavi lähedal. Väga vara hakkas muusika Chopini elus rolli mängima ja sagedasti ei saanud ta muusikat kuulates pisaraid tagasi hoida. Vanemad panid ta Adalbert Zywny juure klaverimängu õppima. Noor Frédéric arenes nii suure kiirusega, et juba kaheksa-aastaselt ta pidi avaliku ülesastumise eest vastu võtma publiku juubeldavad kiiduavaldused, ja kaheteistkümnepäevaseks pidi Zywny ta ära saatma kui küpse pianisti, sest temal ei olnud Frédéricile enam midagi õpetada. Kuigi Chopinil puudub nüüd õpetaja, töötab ta iseseisvalt edasi ja varsti on imelapsest saanud suur kunstnik. Oma isa õppeasutises saab ta hää üldhariduse ja Varssavi konservatooriumis Josef Elsneri juhatusel omab põhjaliku ettevalmistuse komponeerimises. Ta ei ole veel kahtekümnet aastat vana, kui ta on loonud juba oma ilusamad helitööd — mõlemad klaverikontserdid. Vahepeäl on ta mitu välisreisi ette võtnud, kuid Berlinis ei leia ta juhust ennast avalikult tutvustada ja ruttab seepärast Viini, kus teda publik ja ajakirjandus suure vaimustusega vastu võtavad. Olles tuleproovi läbi teinud, annab Chopin mõned kontserdid kodulinna Varssavis ja mõtleb nüüd pikemale kontsert-turneele. Ta ei saa aga ennast kodumaast lahti kiskuda ja lükkab ikka ja ikka jälle ärasõidupäeva edasi, sest ta aimab, et see on lahku mine igaveseks oma armastatud kodumaast.

Kui ta lõpuks ometi suudab lahkuda, siis võtab ta kaasa hõbepokaalis tükikese kodumaa mulda. Nüüd ruttab Chopin uuesti Viini, kuid ei leidnud siin enam nii suurejoonelist

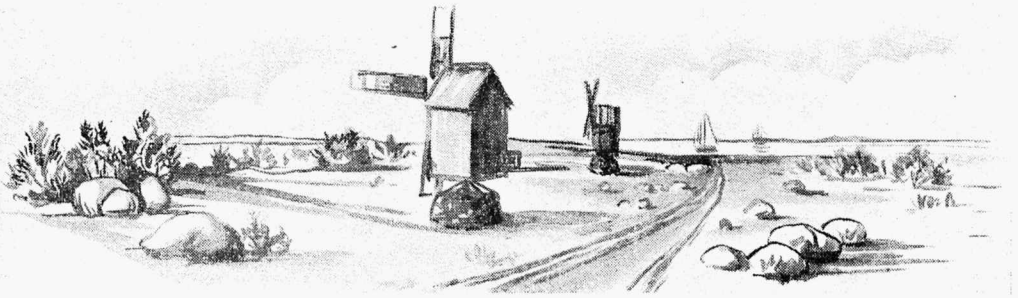
vastuvõttu ja lugupidamist, mis pärast otsustab oma õnne minna proovima Pariisi. Aga ka Pariisis ei näi väljavaated eriti roosilised. Pariisi publiku meeli köidavad säärased suured masside vallutajad, nagu Liszt ja Kalkbrenner ja nende kõrval jääb õrnaloomuline Chopin hoopis varju. Juba tahab ta Pariisi jätta, aga tema austajad, vürstid Radziwill ja Rothschild, viivad ta Pariisi seltskonda, hoolitsevad selle eest, et ta saab õpilasi jne. Chopin tunneb end nüüd väga hästi, sest igapäevased leivamured on kadunud ja vastandina Beethovenile ja Schubertile annab ta meelsasti tunde. Lähikäimine Pariisi suurnikega üha tiheneb ja nende salongides kohtab Chopin ka Pariisi muusikutega, kes õpivad teda hindama ja austama.

Pariisi väga kirju, ülespiitsutatud ja kohustusterikas elu süvendab tugevasti tema nõrka ja vastuvõtlikku organismi haigusele. Juba hakkabki ta tundma üsna märgatavalt ähvardavat tiisikust. Tutvunud prantsuse naiskirjaniku George Sand'iga reisivad nad koos lõunasse — Palmasse, lootes pehmemas kliimas haiguse peatset paranemist. Seda hädä lootust soodustab nõiduslikult ilus ümbrus, millest Chopin on ülimal määral vaimustatud, kuid ägedate kõhahoogude pärast, mis teda tihti piinavad, ütles ebausklik villaperemees talle korteri üles. Nüüd leiavad nad varjupaiga ühes mahajäetud kartusiaanikloostriis. Suursuguses ümbruses ja hellitustega harjunud Chopin ei suutnud kohanedes uues ümbruses. Selles üksilduses, rasvaküünaldega valgustatud võlvialustes tundis Chopin, nagu luuraksid teda tuhandes tondikujud ja George Sand'i väljas olles elas ta üle tugevaid palavikuvärinaid. Neist hämarate kloostrimüüride elamustest on sündinudki üks tema ilusamaid prelüüde — „Vihmapiiškade prelüüd“.

Tundes teatavat paranemist, ruttas Chopin tagasi Pariisi, et anduda täielikult oma endisele tegevusele. Ta oli nüüd tunnustatud ja austatud komponist, kuid keegi ei aimanud, et peatselt pidi saabuma kurb lõpp.

Tundes endas jõudu, võtab Chopin ette kontsertreisi Londonisse, kus publik temast ülimal määral vaimustub, kuid pöördub säält tagasi Pariisi kehaliselt täiesti murtuna. Tundes oma viimset päeva lähenemas, kutsub ta oma õe, kes ruttab teda Pariisi pöetama, kuid kõik on juba hilja. Chopin sureb 17. okt. 1849. Ta viimased sõnad on: „Ema, mu vaene ema!“ Tema arvukad sõbrad tühendavad hõbepokaali, mida Chopin alati endaga kaasas kandis, sest kodumaa mullas tahtis suur meister viimset und magada.

A. Velmet.

Saaremaal matkamas.

Roopi Hallimäe.

Sörves.

On mingi väga ilmekas omapära sel vana vikingite maal, mida manderilt tulija otsekohe tunneb. Just ennekõike tunneb. Kuna esimesel hetkel nagu ei taipakski, milles just kätkeb see omapäärsus.

Üks on kindel, et meri on see, mis manderilt tulijale loob erilise meeleolu. Tõsi küll, küünib ju seesama meri ka mandri randadeni. Ometi siin saarel, ikkagi väike ala ringi merest haaratuna saab sellelt merelt tervikuna otsegu eripalge.

Seda juba looduse mõttes. Ja väga vahelduvalt. Eriti ilmekas on see maastikumeelolude vaheldus just Sörves, kuna sääl see esineb väga kitsal alal. Nii moodustub umbes 40 km pikkune ja 8 km laiune poolsaare idapoolne (Riia lahe poolne) kallas suures osas luitealadest. Aastasadade jooksul on meri uhtunud randa liiva, moodustades laine-taolisi seljandikke, mis aegamisi kattuvad taimestikuga ja puudega (päämiselt mändidega). Seetõttu on rand siin väga ilus, kuidagi puhtana ja rahulikuna mõjuv. Kuid hoopis kontrastselt eripalgeline on poolsaare läänerrand vastu ulgumerd. Kui idakaldal õieti kuskil polnud näha suuremaid kive, annab kivi läänerrannal maastikule kandva ilme.

On paiku (näiteks Tamuna küla piirkond), kus raudkivi-kate moodustab 50—60 protsenti kogu maapinnast. Kogu maastik on seetõttu kuidagi sinakana helkiv, millist veelgi süvendab seda maastikku haarav ulgumeri. Raske on siin põllupidaja osa. Vaevalt piisakski leiba, kui meri omalt poolt ei annaks leivakõrvast.

Kuid meri Saare randadel annab rohkengi kui vaid igapäevast leivakõrvast. Eriti Sörves (Mõntu ümbruses) on kujunenud angerjapüük viimasel aastail otse suurpüügiks. Hooaeg algab juba augusti lõpul, õieti septembri algul. Juba juuli lõpupäevil, millal nende ridade kirjutaja Sörves matkas,

tehti püügiks ettevalmistusi. Olgu teada, et selline suurpüük on küllalt kulukas ja hoolt nõudev ettevõte. Nii maksab suur angerjapüük umbes tuhat krooni. Kuid püük on siiski väga tasuv, kuna angerjate hind on kõrge (möödunud aastal maksis kilo kr. 1.50). Kalad eksporteeritakse eluspüügina otsekohe välismaile, päämiselt Saksasse. Eksporti toimetavad vastavate maade laevad ise, sõites püügi-hooajaks meie vetesse. — Mere andeist väärib veel mainimist lestakala, kohepääleeks tarviduseks otse leivakõrvasena. (Eriti maitsev on kuivatatud lest. Selleks kallatakse värsked kalad soolveega üle ja asetatakse siis päikese kätte kuivama — umbes kaheks kuni kolmeks päevaks). Pääle selle mainib veel nimetamist. hülgepüük. Sel alal on eriti kuulsad Ruhno hülgeküttid. Aga ka Sörve mehed on sel alal osavad.

Hülgepüük toimub tavaliselt varakevadel jäämineku ajal ja on seotud sageli suurte hädaohtudega. Nimelt võib ajujää hakata liikuma ja kanda kütte ulgumerele. Nii mitmedki Ruhno hülgeküttid on sõitnud jäätkidei Riia ja Skandinaavia randadeni. Püügile sõidetakse tavaliselt mootorpaadiga (küllalt kaugele rannast), kusjuures kaasas on ka väike sõudepaat, millel on all jalased, nii et tarbekorral võib seda ka mööda jääd vedada. Just see viimane väike sõiduk on küllidele suureks abiks. Nii jutustas mulle üks Sörve hülgekütt, kelle pool ööbisin, kuidas mõni aasta tagasi meri on võtnud talt (jällegi meeste hülgepüügil olles) tuliue mootorpaadi. Nimelt oli sattunud paat öösel pimedas kahe liikuva jäämassi vahele ja oli surutud peaaegu silmapilkselt lõmastatuna jääkuhja alla. Viimasel hetkel said kütid endid just selle väikese sõudepaadiga päästa.

Ometi ei suuda need raskused merel randlast heidutada. Ja kui kelleltki meri olla võtnud paadi või püünised, asutakse kohe ehitama uut. Ja kui merikaluri enda on võtnud, siis sõidab poeg merele. Nii lihtne ja

tugev on randlase elu. Ja nende silmis läigib imeline rahu ja julgus. Mere tugeva sülega võideldes nad ise on omandanud tugevad käed ja selle kõikumatu usud, et nad võitlevad Jumalaga ja kord surevadki Jumalaga.

Selles keset karmi eluvõitlust kasvanud usus on suur jõud. Ja tugevamana tunneb end igaüks, kes viivuks tuli ja peatus ja taas lahkuvad nende lihtsate inimeste mant.

Sisesaarel.

Hoopis erinev randadest on saare keskalade loodus. Seejuures on ekslik arvata, nagu modustaks enamiku saare maa-alast vaid see nii iseloomulik ja kuulus kadakane karjannõmm. Kuulus just oma kadakate poolest, milliseid saare suured lambakarjad nii osavalt ümmarguseks on püganud, et nad näevad välja otsegu välismaised põõsastained sordid kuskil iluaias. Väga iseloomulik maastikupilt, väga meeleolukas. Ja mõnes paigas tõesti ka väga domineeriv. Otse kilomeetrite kaupa. Kujutlegem sellist kadakavälja küündimas suviõhtu päikese loojangu ranguses vaatepiiri kaugustesse, kus kadakapõõsaste pikad varjud otsegu liiguvad järgi koju tõttavale karjale. Või jälle südasuve kuuvalgel ööl, millal põõsastik ise näib tohutusuure, salapärase olevuste roomava karjana. Iseloomulik, kauaks meelikõitev vaatepilt.

Agasisesaarel leidub ka väga häid põllumaid (Põide ümbrus, mida õigustatult nimetatakse Saaremaa viljaaidaks). Samuti ka lopsakaid segametsi. Sõrvelt on selles mõttes mee lejääv Korgi ümbrus kuni Viieristini. Suurel saarel aga ulatub metsade vöö piki saare keskjoont kihelkonnalt kuni Triigini; mõistagi küll mitte pidevalt. Väga kaunis metsamaastik esineb ka Karujärve ümbruses (Kärla kihelkonnas). See on üks sisesaare kaunimaid paiku. Järv oma saarekestega meenutab mandri Pühajärve, kuid oma ümbruse looduse puutumatusena mõjub viimasest veelgi idüllilisemalt. Suveõhtuil siin metsades matkata, kuulates lookleva maantee pervalet metsadest kuuluvat karjakellade kõla ja heinaliste laulu — kõiki neid südasuve sumedaid, veidi kurblikke, kuid siiski hellatundlikkusest tulvil häälid — sellised mälestused ei kustu niipea.

Mingi eriline lembuse meeleolu on — peab ütleva — Saaremaa taludel. Esiteks tingib seda sääl veel tänapäevani vahetult püsinud kelbkatus, sügava räästaalusega. Katuse on ehitatud pilliroost. See on ühtaegu kaunis ja vastupidav — kuni sada aastat. Ka kõrvalhooned kannavad sama välisilmet. Sooja ja kodusena mõjub ka see, et hoonete läheduses leidub puid. Need ei ole igakord kindla ning reeglipärase plaanistuse paigutusega. Aga sageli just seeläbi nad mõjuvad kuidagi eriliselt, kui võiks ütelda, südamlükuna, majahaldjalikuna, otsegu kindlalt kuuludes selle kodu saatuse juure. Päriskahju tundub maanteelt vaatavale matkajale, et viimasel ajal üha rohkem sigib saarele

plekk-katusega ning ehituslaadilt nüüdseid alevikumaju meenutavaid standardehitisi.

Kas meie taluehituste laadis ei oleks siiski soovitamam kinni pidada meie senisest taluelamu välisilmest, seda vaid mõningate ajanouetega täiendades, nii et need ehituse algilmet veelgi süvendaksid.

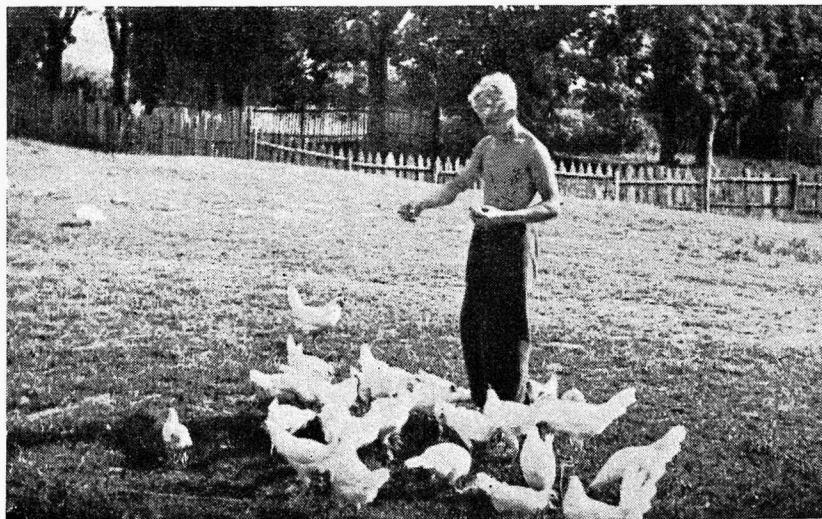
Mis Saaremaa üldpildis veel meeldivalt meele jääb, see on tema eeskujulikud maanteed. Need on tõesti hääd — kuni väikeste külavaheteedeni. Seejuures on neis palju maantee luulet, seda, mis kutsub rändama. Meie mandrimaanteil jalgsi rännata on sageli väga ebameeldiv. Mitte ainult seepärast, et nad hirmsasti tolmavad. (Ka Saare maanteed, tõsi küll, pole veel tolmuvad, kuigi kavatsus on seda teha. Tegelikke katseid sel alal juba on). Kuid enne kõiki just seepärast, et maanteel matkata on igav. Maastikupilt maanteelt on sageli väga üksluine. Ilmetu ja maantee ise nagu oleks midagi võõrast selles kogupildis. Seevastu Saaremaa maantee on väga maaliline. Kas teeväärne külade paigutus või üksikud puud teeveerul või metsapilt raamimas looklevat teed — ikka jälle tahab rändur seda näha, peatuda, vaadata tagasi. Mitmeis paigus on asunud teid õgvendama, muutma sirgemaks, osalt ka laiema (teise klassi teed). Matkurile seegi ei meeldi, kuna kõik need käärud ja kaared on lõpmatu kaunid. Aga kui liinimõnibus hommikul sõites peaaegu igas vastutuleva piimatooja kohal peab peatuma, et teda mööda lasta, siis — mõistame selle paratamatust. Ajanõuded murravad sisse. Aga — oranš-punane autobus tõttamas läbi metsaroheluse kulgeval, valkjalt maanteepaial — see on ise jälle midagi värvikaunist ja maalilist.

Kuressaares.

— Oi kui vaikne on meil siin veel talvel! jutustas jutukas kaupmees piimapoos, kus peatusin. Palju vaiksem veel kui mõnes külas. (Näiteks Setu külas guljånje ajal, mõtlesin).

Suvel suvituskuudel liigub sääl märksa rohkem rahvast — suvitajate arvel. Puna-seks määritud suudega ja kirjude rannakostüümidega edvistavaid daame eksib siis kuursaalist turulegi — marjade aegu.

Turistile ja matkajale pakub päämist huvi linna ajalugu. Selle elavaks, tänaseni säälilind mälestuseks on Lossimäe massiivse lossiehitise. Huvitav arhitektuur. Otstarbekas omaaegseks sõjaks. (Küllap selle tohutupaksud müürid peaksid vastu nii mõnegi tänapäevase pommiretk). Aga samuti maitsekas välisuselt. Just oma lihtsa massiivsusega kuidagi suursugusena mõjuv. Vähem huvitusetu pole lossi sisemus, mille ruumid on säälind tervetena. Mõndagi huvitavat leidub siin vaatlemiseks. Samuti külastamisväärne on muuseum, mis samuti asub lossiruumes. Siin leidub mitmeid haruldasi väljapanekuid. Nimetagem enne kõiki Ru-

*Kanakasvatuse
võistlusest osavõt-
ja maanoor ja
kasvatanud puhi-
tõulise kanakarja.*

Kanakasvatuse hoogtööst osavõtjaid külastamas.

Põllutöökoja poolt väljakuulutatud maanoorte kanakasvatuse hoogtöö käiguga tutvumise eesmärgil külastasin koos „Eesti Mu-naekspordi“ esindaja hr. M. Virkusega Järva-, Lääne-, Pärnu-, Viru- ja Harjumaa kanakasvatuse vahelisest võistlusest osavõtjate kanakasvandusi aja ja võimaluste piirides.

Kanakasvatuse võistlusest osavõtjaid on kõige rohkem Järvamaal. Siin tuleb Türi

10, Paides 9, Koerus 11, J.-Jaanis 8 ja Ambla konvendis 9 võistlejat keskmiselt maanoorte- ringi kohta.

Et noored võiksid kasvatada ainult tõulinde, siis andis Järva Maanoorte Ühendus haudemunad soodustatud hinnaga. Meie esimeseks peatuskohaks on Kirna Maanoortering. Siin külastame Endel Tammsaare, Aino Maardo, Senta Sillari ja Aksella Urmela kanapidamise ettevõtteid. Külastatute juures kõigub kanakari 28—60 vahel. Vahepeäl teeme kõrvalhüppe Eesti Metsateenijate Ühingu Eivere „Metsakodusse“, kuhu on rajatud ajakohane linnukasvandus. Eivere kasvandusest on käesoleval kevadel levitatud ümbruskonna maanoortele üle 1000 haudemuna.

bens'i originaalmaali (õli) „Sachkuse pidu“, mille väärtust kunstiajaloolased hindavad 14 miljoni sendini. Maalist on olnud huvitatud ka ülemaailmselt kuulus Briti muuseum Londonis. Väga rikkalikud on ka muuseumi etnograafilised kogud kui ka ornitoloogilised ja geoloogilised väljapanekud. Seda kõike väärib näha.

Kuid kauemaks siiski see väike linn rändaja meeli ei paelu. Kuna võrratult huvitavam ja muljeterohkem, kaunim, meelejäävam on saare maaelu ja loodus.

Neid ridu lõpetades olgu siinkohal mainitud veel saarerahva teesklematust külalislahkusele. Häa on säääl rännata, kuna päeval pole muret, kuhu ööseks puhkama minna. Sest tööpoolest: igas majas, kus elavad saarlased, on ruumi ka rändajale.

Neisse majadesse, kus nende ridade kirjutaja oma teekonnal kauneil suveõil leidis puhkeaseme, viigu needki read tänu ja tertusiti.

Mäo Maanoorteringis peatume Tarbia külas Salme Olderi ja Peeter Gerbergi juures, kellel aga algatatud ettevõte on äpardunud. Koigi algkooli juures peatume, et vestelda ringivanemaga, kes on suutnud oma ümbruskonna noored aktiivselt tööle rakendada. Kahjuks pole ringivanemat kodus. Samal ajal möödub meist noor neiu jalgrattal. Vastaseiast kostab möödunu sõbratari hää: „Leida, sulle tulevad kontrollid“. Tütarlaps vaatab tagasi ja annab rattale hoogu juure. Kui me kohale jõuame, on juba nägus peretütar, kelleks osutub Kaasiku talu peretütar Leida Kotkas, trepil ja ütleb: „Just praegu jõudsin rehelt koju.“ Kaasiku talul on eraldi kanala umbes 60 kana jaoks.

Koigi Maanoorteringist külastame veel Edgar Zirna ja Siibi Nigula t., kus kummalgi noorel on 50—60 kana.

Koigi noored on uhked oma keelpillide-orkestrile, kuna see olevat nende ühise pingutuse tulemus.

Müüsleri Maanoorterings astume sisse Endel Saare kodutallu. Siin töötab „E. Mu-naekspordi“ poolt maanoortele kasutada antud üks haudumismasinat, seepärast on siin ka tibusid rohkem kui eelmises majapidamisis.

Koeru konvendis on organiseeritud enam kui 500 maanoort. Viimaste kaudu on tänavu levitatud taludesse rohkem kui 4000 haudemuna. Nagu kohalik maatulunduskonsulent hr. H. Kallandi kinnitab, olevat see rohkem levinenud kui möödunud 7—8 aasta jooksul kokku.

Nõvas kohtame ringivanemat pr. Piigardit, kes on ümbruskonna noorte seas koos abikaasaga teinud tõhusat tööd. Tullio Piigart, kes on 14-a., näitab meile oma kanakasvatuse hoogtöö tulemust, kelleks on 28 v.-leghorni tõugu tibu. Siin külastame veel Frita Roose, Aili Ojarandi ja Alinde Saksbergi kanakasvandusi. Koeru Maanoorterings peatume Aino Piirsalu ja Hengvit Lepa juures. Lahu Maanoorterings teeme peatuse Adeele Kaljuste kodutalus. Kui nimeetatud noored olid truuks jäänud valge-leghorni tõule, siis viimases oli otsus langetatud pruun-itaalia kasuks, missuguseid on ta hoole all 72 tk. Ülo Önnepalut polnud kodus, 64-päälise kanakari oli jäetud õe hoolde. Koeru konvendis tutvume veel Asta Kaldoja ja Raimund Asu töö tulemustega.

Kui külastatud Järva maanoortel kanakasvatuse ettevõtet peaaegu eranditult võib lugeda täiesti kordalainuks, siis Lääne- ja Pärnumaal tuleb ette ebaõnnestumisi. Vähemalt jäi niisugune mulje külastatud piirkondade järgi otsustades. Kuid ei puudu ka noori, kes ülesseatud nõude — 15 puhtatõulist kana — on 6—7-kordselt ületanud.

Harjumaal peatusime Kuusalu konvendis Valgejõe Maanoorterings Akte Elstruk'i Kaasiku t., kus peetakse 120 valge-leghorni tõugu kana. Amanda Arumäe Pahla t. ja Ada Suvinõmme Lahja t. oli kummalgi 60 kana, Herbert Luksi Uustalu talus 90 valge-leghorni, Ago Voolaidi polnud kodus, Arved Heinsool Saueaugu t. oli 150 valge-leghorni ja Aleksander Võesa Sauepõllu t. 200 v.-leghorni tõugu noort kana.

Ma usun, et siin arvud kõnelevad neist pingutusist, mida noortel koos vanematega on tulnud teha, et saavutada niisuguseid tulemusi. Valgejõe Maanoorterings liikmete kodutalus on peaaegu igal pool eraldi kanala.

Mulle tundub, et mõnes kohas on kanakarja soetamisega isegi liialdatud. Sageli ei arvestata seda, et puuduvad kogemused nii suure kanakarja pidamiseks, nii et nad oma pidamist hästi tasuks.

Ei oska muud soovida, kui et alatud töö jätkuks niisama suure püüdlikkuse ja visadusega, nagu teda siiamalegi on tehtud.

R. P.

Kanakasvatuse võistlusest osavõtja maanoor kanu söötmas.

Eeltõid talviseks kanapidamiseks.

R. Paglant.

Kui maanoored käesoleval kevadel asusid kodutaludes kanakarja suurendamisele ja kanapidamise korraldamisele, siis ei teinud seda mitte vastava propaganda ja kaasinimeste mõjutusel, vaid omandatud teadmiste põhjal, juhitud tahtest aidata kanakasvatuse abil tõsta rahalist sissetulekut talus. Selle ühise aktsiooni tulemusena hautati kevadel taludes rohkem tibusid välja ja kiindlasti kasvatati ka rohkem üles kui ühelgi eelmisel aastal. Selleks oli ka rida põhjusi, milledest nimetagem vaid mõnda: 1) soodsad linnusaaduste turustamise võimalused, püsiv turg ning munahind, 2) üldine põllumajandusliikude teadmisete tõus, 3) maanoorte aktiivne kaastöö ja 4) „Eesti Munaekspordist“ ja munahhingute osatähtsuse tõus linnukasvatuse edendamise töös.

Oieti on meie kanakasvatuse areng iseisivsuse algusest alates, mõningate eranditega, aasta-aastase liikunud tõususuunas, millest annab tunnistust kas või käesoleva-aastane rekordiline munade väljavedu. Ka isegi praegu, rahvusvaheliselt ebanormaalsel ajajärgul, ei ole munade eksportimine tagasi läinud, vaid ümberpöörduvalt, parema munahinna näol nagu uut hoogu saanud.

Kuid teisest küljest ei saa salata, et praegune aeg nõuab kanakasvatajalt tasuvaks kanakasvatuseks põhjalikumaid eelteadmisi ja kogemusi.

Niikaua kui peetakse kanu õue iluks ja oma majapidamises tekkinud munade tarviduse rahuldamiseks, ei oma kanakasvatusküsimused erilist tähtsust. Kanade vähese arvu tõttu ei ole söödakulu nimetamisväärtne. Tõuseb aga talus peetav kanakari juba 40—50 ja isegi suurema-arvuliseks, mida nüüd sageli võib leida, siis paneb see mõtlema, kuidas kanapidamist nii korraldada, et nad endi pidamist ära tasuksid. Eriti tänavu talvel. Põuase suve tõttu on üldiselt loomasaadateravilja napilt. Samuti on ka kartulite saak madalam eelmisest aastast. Ja kuna tänavu on väljaveid saada kartulitest häid hinda kartuleid ümbertöötlevatest tööstustest, siis tuleb ka maanoortel kõike seda kanapidamise korramisküsimuste juures arvesse võtta.

Sellest sõltuvalt tuleks ületalve jätta ainult elujõulised, hästi väljaarenenud kehaga munemisvõimelised noored kanad. Et siin vähem eksimusi ja vigu ette tuleks, peaks tutvuma kanakasvatuse tööjuhises kanade praekerimise kohta üllesetatud nõuetega põhjalikult ja vastavalt siis hiljem ka tegeliku pra-

kerimise kanakarjas läbi viima. Olgu selle toimingu juures juhtmõtteks: ennemõni vähem, aga hästi sööditud. Nõrga söödaga ei suuda kanad küllaldaselt munedega lasu endi pidamist.

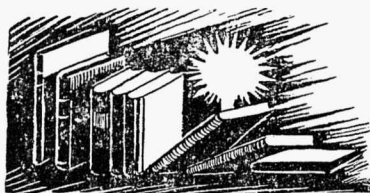
Jääb kanakari siiski suuremaks kui omamajapidamisest sööta jätkub, ei tarvitse söödapuuduse kartusel hävitada kanu. Küll aga tuleks niisugusel korral aegsasti „Eesti Munaekspordist“ või kohalikust munahingust puuduva osa kanade vajaminevast söödast ära tellida — siis teavad vastavad asutused end tagavaradega aegsasti varustada.

Palju kana aastas sööta vajab, selle kohta leiate andmeid möödunud aasta „Tõusev Nooruse“ aastakäigust.

Soodne ilmastiik võimaldas tänavu sügisel välised põllutööd kiiremini viia lõpule. Seepärast peaksime muude toimingute kõrval leidma aega ka kanade talviste eluruumide ja vastavate tarberistade kohendamiseks. Kus on olemas eraldi kanalad, sääl tuleks see kuiva ilmaga seest üle lubjata. Örred, pesad, sööda- ja jooginõud korda seada. Samuti katkised aknaruudud asendada uutega. Siis aknad, õired ja söödanõud kuuma leelisveega ära pesta. Põrandale kogunenud sõnnik ära vedada ja umbes 10—20 sm paksune turbamullakord asemele panna. Edasi tuleks vaadata, kas kanad ei põe lubiraagi. Kui seda peaks mõne kana juures esinema, siis ettevaatuse mõttes võtta ravi alla kõik kanad. Selleks tuua apteegist peerupalsamit ja seebipiiritust. Nimetatud arstimeid segada vahekorras 1 osa peerubalsamit ja 9 osa seebipiiritust. Saadud lahuga määrada ülepeaviti kõigil kanadel jalad sisse. Viimase määramise ajal vaadata, kas kõigil kanadel on rõngad jalas. Kui on mõnel kadunud, siis asendada uutega. Noortele kanadele tuleks vähemalt aastarõngad jalga panna.

Tänavuse põuase suve tõttu on karta, et noored kanad kannatavad teatud määrani vitamiinide puuduse all, mis talve saabudes võib hakata end tunda andma. Seepärast oleks hääd, kui suuremate kanakarjade omanikud maanoored juba aegsasti püüaksid valmistada vastavad riiulid, millel oleks võimalik teravilja idandada, et sel teel vältida kanakarjas vitamiinide puudusel ette tulla võivaid häireid.

Raadio: Kolmapäeval, 25, oktoobril kell 17,00 on noorte raadionädala puhul kavas agr. E. Nugise kuuldemäng „Metsakülla noored“.

Kirjanduslaureaatidest ja nende tödest.

Nüüd on selgunud tänavused „Looduse“ romaanivõistluse laureaadid ja arvatavasti jõuluks võime juba anda hinnangu ka nende töödele, sest ei ole kahtlust, et „Loodus“ ka tänavu ruttab võistlustööde kirjastamisega. Pisut vähem oli käesoleval aastal võistlevaid käsikirju — nimelt 52, kuna mullu teatavasti võistles käsikirju 59. Samuti piirdus käesoleval aastal võistlustööde koguulatus ainult 16.744 leheküljega, kuna see mullu tõusis 18.412 leheküljeni. Kuid vähemaks jäi käesoleval aastal ka tulemus. Tõsi küll. — samuti nagu möödunud aastal, nii auhinnati ka tänavu kogusummas 4 romaani, kuid seejuures jäi käesoleval aastal välja andmata II auhind.

Esimene auhind langes romaanile „Konarlik tee“, mille autoriks on kõiki eeldusi mööda sama salapärane „Mardikas“, kes esines mullu oma „Tindiga“ ja tuli auhinna. Kuigi käesoleval aastal märksõnaks on „Mardika“ asemel „Anonüüm“, lubab autori samasust arvata asjaolu, et „Konarlikus tees“ jätkatakse „Tindis“ alustatud Niinepi ja Helmi romaani (vt. „Tõusev Noorus“ nr. 12 — 1938, lk. 351—352). Kolmandat auhinda anti käesoleval aastal välja kolm ja see langes romaanidele „Juhan Saarde veider armastuslugu“, mille autoriks ümbriku avamisel osutus Tallinnas elutsev Arp Rullingo, seni siin-säääl pisi-tasa debüteerinud tagasihoidlik kirjamees, romaanile „Karjäär“, mille autoriks on Rakveres elutsev Helga Pärl-Sillaots, ja romaanile „Reet Tamiku“, autor — Tallinnas elutsev Salme Kabur.

Helga Pärl-Sillaots mäletavasti võistles ka mullu, kuid ei tulnud auhinna. Ta tööd „Improviseatsioon mängutoosis“ soovitas aga žürii siiski kirjastada ning see ilmus käesoleva aasta kevadel „Looduse Kroonise Romaani“ numbrina. Hoopis tundmatu nimi on seevastu aga kirjandustaevas Salme Kabur, kui mitte arvestada ta ajalehe joonealuseid katsetusi Võrumaal, kus ta elas veel prl. Salme Kõivuna.

On vahest huvitav märkida ka seda, et kuna mulluse „Tindi“ autoriks tuleb kindlasti pidada naist, siis langes käesoleval aastal

tervenisti 3 auhinda naiskirjanikele (kes päälegi kõik verivärsked nimed), kuna ainult ühe ja nimelt III auhinna sai mees.

Kui läinud aastal žürii leidis võimaliku soovitada kirjastamiseks päale auhinnatud tööde veel 5 algupärast romaani (Helga Pärl-Sillaotsa „Improviseatsioon mängutoosis“, M. Raudsepa „Kentaaurid“, A. Sepa „Raisatud suvi“, E. Laidsaare „Kiri noorusmaalt“ ja A. Kurnesi „Kindluse-ehitajad“), siis tänavu, vaatamata sellele, et esialgseil andmeil loodeti võistlustest palju enam kui mullu, soovitas žürii kirjastamiseks ainult 4 romaani, mis leiti olevat trükikölblikud: „Pilt“, „Väikesüda“, „Esimene samm“ ja „Lihtsamelne“. Tööde autorid selguvad muidugi alles pärast seda, kui kirjastus on saanud sõlmida nendega kirjastamiseks kokkuleppe. Seega — ka sellest küljest andis võistlus vähem mullusest. Kuidas on viimatinimetatud 4 romaani sisuliselt, see selgub tuleval aastal, sest tõenäoliselt ilmuvad needki romaanid „Looduse Kroonises Romaanis“.

Loota jääb aga seda, et „Loodus“ ka tänavu kuulutab välja romaanivõistluse, milline tuleks siis arvult kümnnes. Seega kujuneks uus romaanivõistlus (muidugi kui see tuleb) juubelivõistluseks, mis peaks õnnestuma juba märksa paremini. Võib-olla leitakse võimalust ka auhindade suhtes kriiputada alla juubelit, mis loodetavasti isenesestki aitaks tõsta ka võistlustööde kvaliteeti. Seni on meil võistelnud ju ikkagi ainult kas päriselt tundmatud nimed või siis õige vähe tuntud.

Kuid siinkohal, rääkides „Looduse“ algupäraste romaanide võistlustest, ei ole ülearune heita pilku ka neile 5 romaanile, millised mullu leidsid žürii silmis „armu“ ja millised nüüd kõik juba ka ilmunud.

Esimenesena ilmus neist tänavuse laureaadi H. Pärl-Sillaotsa „Improviseatsioon mängutoosis“, mis levis ka kahtlemata viiest romaanist kõige rohkem, sest huvi romaani vastu aitas tubliski tõsta ühe „Loodusele“ lähedalseisva ajalehe ankeet, milles püüti selgitada, missugune kodumaa väike-linn on õieti peidetud romaanis esineva Pelgupere taha. Ankeet andis tulemuseks Paide, kus muide autor ka kunagi elanud ja

kust näib olevat laenatud tõesti rahulik üürimaja; teiseks jäi autori kodulinn Rakvere.

Ja kuigi on vastuvaidlematult selge, et tegelikkus Pelguperet ei ole olemas ning et tähelepanekud võivad autoril olla kogutud siit-säält, kas või mitmest väikelinnast (kui nad pole pääsjalikult fantaasia vili), siis ometi see osav reklaam tekitas eriti kõnealustes linnades tormijooksu raamatule, mis aga kiskus kaasa huvilisi ka paljudest teistest kohtadest.

Seejuures „Improvisatsioon mängutoosis“ ju midagi erilist ei sisalda. Päevikukujul eesja järelsõnaga kirjutatud 208-lk. teos piitsutab teravalt väiklusi ja väikekondanlust väikelinnas Pelguperes, kus nagu mängutoosis elu veereb üha edasi oma mitte midagi ütlevat pisi-tasast rada. Õieti on Pelguperes ainult kaks inimest — koolidirektor Reigo, kunstnikust proua Kaja Reigo ja laialt tuntud kunstiarvustaja, kohaliku ajalehe toimetaja Andrei Keskküla, — kes püüavad omamoodi improviseerida uusi viise, s. t. eluvaateid ja ellusuhtumisi tollesse Pelguperes mängutoosi. Kas see õnnestub? Muidugi mitte, sest see oleks Pelgupere eluvaadete põhjani ümberlöökkamine, see oleks peaaegu sama, mis pelguperelaste eluküsimuse kallutamine.

Õieti sobiks teose alapääkirjaks „Andrei Keskküla viimne talv“, sest rohkem kui midagi muud, suudab teos valgustada selle omapärase suurvaimu isikut, isiksust, tahtepinget, kannatusi, töökspidamisi ja isegi lõppu, kuigi romaani keskkohaks jääb Reigole kodu ja perekond. Väikesed, isegi väga väikesed armulood, pisikesed näakklemised ja tülid, mannetu väiklus ja tohutusuur keelepeks ning kaks omapärast, oma ümbritseva õhkkonnaga võitlevat kunstnikuhinge, keda seovad nähtamatud puhtad niidid, — see on õieti kogu romaani, kui mitte arvestada teenitud ja igal sammul jälle varieeruvaid pilke- ja teravusnoole kopituseeni lääge Pelgupere ja pelguperelaste aadressil. Sündmusi siin erilisi ei ole, kuid näibki, et pooliti ajaviiterraamat (mil aga ei puudu oma küllalt arvestatavad väärtused), nagu seda on kõnesolev, täidab oma ülesande kõige paremini siis, kui ta suudab pisutki avada väikelinlaste silmi oma elu mannetuse nägemiseks. Usun, et „Improvisatsioon mängutoosis“ seda siiski suudab ja see on sellele kesk-pärasele raamatule küllalt. Vähemalt ta ilmumine on sellega õigustatud. Samuti aga ka lugemine, kuigi siin pole hiilgavat kompositsiooni, stiili ega isegi keelt mitte.

Hoopis teissugune oma sisult on samuti 208-lk. Eerik Laidsaare „Kiri noorusmaalt“, nagu võib järeldada juba päälkirjastki. See on lugu poistest, kes sündisid siis, kui maa põles punastes leekides. Osa leekidest imbus neissegi „isade kaudu, keda ajasid taga, poosid ja peksid karistusallgald, ja emade kaudu, kes tummas ahastuses jälgisid põlevaid kodusid ja varisevat elu (lk.

203—204)“. Ei jätnud need ajad avaldamata mõju ka laste hingeelule ning kujunemisse, sest vaevalt hakkasid nad kaela kandma ja võtma esimesi teadlikke muljeid välismaailmast, kui taas põles maa... „Sõda, revolutsioon ja kõik sellega kaasaskäinud nähtused vajutasid oma jälgi nende hinge. Neilt võeti nende lapsepõlv, nad said liiga ruttu täiskasvanuiks. Seetõttu ei saanud neist harmoonilisi inimesi.“ E. Laidsaar, viimaseil aastail tihti kergesisuliste töödega esinenud nooremasse põlve kuuluv „Kapral-Pensiooni“-lugude autor, ongi asunud vaatlema seesuguste isiksuste kujunemist alates koolipõlvest kuni täieastumiseni. Oma muljeid võtab ta kokku ühe tegelase — Ilmar Löhmuse, alias Endel Raua kirjas ühele oma armastatule, kellest elu ta viinud lahku. See on kohati aegade röske raamat, milles siiski hõljub üle lehekülgede noorusmaa nimetud igatsust ja pühapäevalikke meeleolusid. Ei ole siin mingeid põhjalikkusi, eriti kompositsioonis, sest aine piirid on liiga laiad teose mahule ning väärinuks hoopis ulatuslikumat käsitlust. (Kuid lugeda tahaks seda teost siiski. Vähemalt suudab ta elustada mälestusi kodumaa mineviku raskeilt aastailt ja praeguse keskpõlve noorusajast. Seesugusena on raamat ikkagi tükk meie ajalugu. See väärub nimetamist ja pisut enamgi — ka lugemist. Noortele peaks „Kiri noorusmaalt“ üsna hästi meeldima, milleks aitab kaasa ka Laidsaare sulav ja ladus kirjutamisoskus.

Kuigi Minni Raudsepa „Kentaurid“ (kentaur on kreeka mütolooias muinasjutuline olevus: pool hobust, pool inimest, hobu-inimene) tundub oma ilmet pisut võõrana, paraneb mulje otsekohe esimestel lehekülgedel. Seda mitte niivõrd aine aktuaalsuselt, kuivõrd keelelt. Eksimatult võib ütelda, et kõnealustest õieti „Kentaurid“ omab parimat ja viimistleimat keelt, mis muudab ta lugemise naudinguks.

Algkoolis, kus käib viimast aastat väikekohamehe Rabajuuriku Kõivu elutõsine tütar Krisli, on kujutanud seinajoonisena mütoloozilisi kentoure ning kui Kirsli on onu vastutulelikkusest saanud hää keskhariduse ja viibib ühel „suuruste“ sünnipäeval, kus teda palutakse joonistada koosviibijaid, joonistab ta neist kogu — kentaur. Sest ta on võtnud omaks Fr. Nietzsche töökspidamise „Te olete käinud tee ussikesest inimeseni, aga palju on teis veel ussikest; kord olite ahvid, aga praegugi veel on inimene ahvim kui ükski ahv“ ja talle meenuvad algkooliseinal nähtud kentaurid. Seesugustena näeb ta nüüd purjus inimesi oma ümber, kelle juurest ta ka otsekohe põgeneb.

Õieti ongi kogu raamat pühendatud silmakirjalisuse ja „vaga pettuse“ piitsutamiseks. Oleks aga ekslik arvata, nagu võiks leida „Kentauridest“ midagi sisuliselt analoogilist „Improvisatsiooniga“. Ei, siin vaadelakse sootuks teist keskkonda ja õhustikku

— ohvitseride, üliõpilaste, rahakate kaupmeeste ja nende hellitatud naiste-tütarde või kallimate lõtva elu ning mõningaid karjääriredeleid direktoritoolidele. Neid õhkkondi näib autor enam-vähem tundvat ja suudab seetõttu neist ka usutavalt kirjutada. Kogu ta sümpaatia on aga Kirsliga, kelles võiks näha peaaegu autorit ennast, selle vana läbi ja läbi kunstihingelise onu Jakobiga ja edasipüüdliku elektrotehniku Arno Meosega, kelle abielu jookseb karile sel lihtsal põhjusel, et kaotab hetkeks koha ja naisel tuleb asendada oma lõtva mugavust tööga. Säärane naine, töö ja puudus — kus sellega!

„Kentaurid“ on õieti kõnesolevast viiest parim raamat, kui võtta arvesse kõiki kirjandusteose nõudeid ja tingimusi. Sellelt noorelt naisautorilt tahaks loota tulevikus veelgi rohkem.

Kui eeskäsiteldud teosed arendavad sündmustikku Tartus ja Tallinnas, siis Viljandi elu-olu on käsitelnud oma „Raisatud suves“ põline viljandlane, paari algupärase opereti-libretoga üldisemalt tuttavaks saanud ajakirjanik Arnold Sepp. Isegi ümbruskonna üksikuile kohtadele on ta jätnud nende õiged nimed. Kuid raamat ise ei suuda pakkuda eriti palju. Ta vaid hoiatab murdeaega jõudnud gümnaasiumist väljuvaid tütarlapsi, et need ei võtaks elu liiga kergelt. Ei ole kõik kuld, mis hiilgab, aumeest ei saa igakord otsida galantsete kummarduste ja mesimägusa pidevalt voolava jutu tagant, — pahatihti esineb aumeest palju enamal määral kodukoetud kuue all ja raskelt veereva jutuga kohmetus inimeses. Selle tõenduseks kaks vastandtüüpi — kohmetu leeripoiss Jüri maalt, rikka Mulgi suurtalu perepoeg, ja aumeheena näida püüdev Viljandis suvitav tantsuõpetaja Gert René. Ning vastaspool-

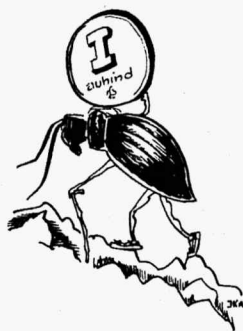
tena esinevad abiturientid Eerika ja Ami. Autori lemmikuks on Eerika ja Jüri, päämiks vaatlusobjektiks aga Ami ja Gert René suhtlemised ühe suve jooksul, kusjuures autor lõpetab teose küpseva linnadaami Ami kokkuvõtte-järeldusega oma raisatud suvest: „Seni elada ainult päikesele, kuni... tuleb kord keegi, kellel... võib-olla polegi kõva kraed kaelas ning kirevat lipsu lõua all, et siis... sulistada võib-olla kahekesi...“

Kui teose plussidest rääkida ja ühtlasi sellest, mis õigustas ta kirjastamise, siis on see küll ühelt poolt hästi kujutatud seikleja ja noorukestevõrgutaja Gert René tüüp, päris rahuldavalt õnnestunud linnatõusikluse iseloomustamine ja teatav päälesundimatu, kuid siiski elutervendav tendents maainimese ja maavaimu kasuks. Stiililt ja keelelt ei paku teos midagi erilist, päalegi näib ta olevat valminud õige kiiresti, mistõttu esineb ka rohkesti konarusi. Kuid ta pakub siiski üsna palju üht-teist päle nimetatugi, mis õigustab ta soovitamist eriti noortele.

Viimasena ilmus soovitatuist alles äsja Ain Kurmesi „Kindluse-ehitajad“, kolmeosaline romaan akadeemilistest ringkonnist. Viiest autorist on küll liialdamatult Ain Kurmes teinud ulatuselt kõige tõhusama töö, näidates akadeemiliste noorte iseloomude kujunemist läbi noorusaja jooksude, kujunemisaja ja eluvõitluste ääsi kuni elukindluseni. Kaldumata äärmustesse, on autor juhtinud ainekäsitlust päämiselt üliõpilase ja kunstioõpilase Elmar Ritsoni eluvaatlusele, valgustades kõrvuti sellega aga rõõmustava ulatuslikkusega nii miljööd kui ka kõrvalkujusid.

Palju inetut selgub tollest elust, ent autori teeneks jääb ometi veenda, et nendegi

Laureaadid pildis.

Mardikas jätkab tõusu mööda „konarlike teed“. Salme Kaburile anti „Reet Tammiiku“ eest III auhind. H. Pärli-Silla ots tegi „karjääri“ ja sai III auhinna. Endine jooksumeister A. Rullingo saavutas „pronksmedali“.

inimeste hulgas leidub mehi, kes oskavad ehitada perekonnakindlusi ja võidelda tohutute viletsuste ning raskustega, kui seda nõuab perekond ja selle tulevik. Perekond ongi see, mis jämeda joonena läbib teost, määrates saatuste kujud ja seiku. Palju endaohverdamist toimub siin perekonnatuleviku nimel. Endaohverdamist ja endaalandamist. „Üks pide olgu sinulgi, kui latva laastab torm“, ütleb Elmar Ritson, kes teose lõpul on muutnud oma nime Endel Randaliks, olles pettunud suurlinna mõttetust sagimisest, ja lisab oma rinnal magama uinunud naisele: „See pide on meie perekond, kallid Ruth.“

See sügav tõekspidamine on kasvanud elust enesest ja selle tõekspidamise sunnil ihkab ta võimalikult kiiresti tagasi Vaiklasse, mis mõnetigi on peaaegu Pelgupere. Kõik tormid, mis aegajalt on ähvardanud lõhkuda kodukindlust, on vaibunud, nüüd tahab ta töötada ja luua.

Tehniliselt ei ole raamatu lõpp õnnelik, on koguni inetu, sest jääb mulje, nagu oleks raamat poolik ja nagu peaks järgnema veel teine köide. Ent ometi on romaani mõttes saavutatud kindel ja rõõmustav lõpp, mis ka kunstiliselt ei jäta midagi soovida.

Mis kõige viie raamatu juures iseloomulik ja märkimisväärne, on nende tugev positiivsus. Ent sellega koos on antud ka näide, et positiivne ei tarvitse olla sugugi tellimuslik, vaid võib olla koguni vägagi eluline ja usutav. Ning märkima peab ka seda, et ligemale 1000-lehek. algupärane romaaniüks maksab kogusummas ainult 5 krooni. See-suguse hinna juures tohiks ta olla kõigile kättesaadav. Seda peaksid noored silmas pidama nüüd, sügisel, millal mõtted tõmbuvad jällegi kirjanduse juure.

Johannes Kaup.

Veel auhinnatud algupäraseid romaane.

Ei või salata, et meid teatud määral üllatas Leida Tigase ja Elmar Õuna, mulluse „Looduse“ romaanivõistluse laureaatsid eemalejäämine „Looduse“ käesoleva aasta võistlusest. Muidugi on ju võimalik, et nad esinesid mõne kergesisulise asjaga, mis ehk pälvis Žürii soovitus teose kirjastamiseks väljaspool auhinda, kuid see on siiski väheusutav.

Nüüd aga on põhjus selge. Nii Leida Tigane kui ka Elmar Õun võistlesid käesoleval aastal Tallinna Kirjastuse Ühisuse „Päevalehe“ romaanivõistlusel, kus mõlemad tulid päälegi auhinnale. Töid „Päevalehe“ romaanivõistlusele, milline kuulutati välja peaaegu üheaegselt „Looduse“ romaanivõistlusega, saabus kogusummas 34. Žürii valis neist algul välja 7 ja lõpuks 5 tööd, millised kuulsid auhindamiseks. Esimene auhind jäi välja andmata, kuna ei leitud tööd, mis vaidlematult seisaks teistest „pääjao“ kõrgemal. Kuid sellevastu anti välja II auhinda 3 ja III auhinda 2. Teise auhinna vääriliseks (à 500 kr.) tunnistati romaanid „Üliõpilane Soomest“, mille autoriks osutus ümbriku avamisel tuntud naiskirjanik Helmi Mäelo, „Sõber Meriröövel“, autor — mullune „Looduse“ laureaat Leida Tigane, ja „Teeviib järveni“, autor Helga Pärlisillaots Rakverest, kes sai käesoleval aastal auhinna ka „Looduse“ romaanivõistlusel.

Kolmanda auhinna (à 300 kr.) vääriliseks tunnistati romaanid „Kaks võimalust“,

autor — mullune „Looduse“ laureaat, „Unustatud naiste“ autor Elmar Õun, ja „Õõd Poola metsades“, millise töö autor elab Valgas, kuid ei soovi avalikkusele teatada oma nime. Autorinimeks tööle on ta valinud pseudonüümi R. Allenius. Autori isiku suhtes võib ju teha tõenäolisi oletusi, kuid sellest ei oleks kasu.

Märkimata ei saa jätta seda, et Žürii on avameelselt väljendanud imestust Helmi Mäelo ja Leida Tigase tööde puhul, mis näivad olevat nende senises loomingus parimad ja kviteerivad kõige kindlamini autorite tugevat täienenemist pääle nende viimaseid töid. Kui võtta seda arvesse, siis tohiks Tigase töö, mis muide jällegi kirjutatud huumoriga, olla märksa parem ta mullu auhinnatud „Seitsmest pastlapaarist“.

„Päevalehe“ romaanivõistlust hää ajalehe-romaani saamiseks tuleb lugeda õnnestunuks. Praegu ei ole aga selge, kas auhinnatud tööd kuuluvad avaldamisele ainult ajalehes jooneall või pääsevad nad lugejate kätte ka raamatutena. Viimast tahaks aga kindlasti uskuda ja ka soovitada, sest huvi nende vastu on kahtlemata suur. Kahju ainult, et nende ilmumine tõenäolikult võtab aega. Või ehk ei avaldatagi neid ajalehes jooneall, vaid otsekohe raamatutena? Seda peaks kaaluma. Muide, on lausa üllatav, kui võrd käesoleval aastal on meil naiskirjanike aastaks!

Johannes Kaup.

PERENAISELE

Pihlakad ja õunad.

Tänavune aasta on väga pihlakarikas. Pihlakad on C-vitamiini rikkad marjad. 100 g pihlakamarju sisaldab 70 milligrammi C-vitamiini. Ka õunu on tänavu väga palju. Õunad ja pihlakad ning porgandid ja pihlakad sobivad maitsetelt väga hästi. Dr. M. Kase katsete järgi hoidub pihlakate C-vitamiin alal hästi õuna- ja pihlakavõides, õuna- ja pihlakakeedises ning õuna- ja pihlakakompottides.

Tõsi, pihlakatel on ju mõru maitse. Võttes 2 osa porgandeid ja 1 osa pihlakaid või 2—3 osa õunu ning 1 osa pihlakaid, saame hää, veidi mõruka omapärase maitse.

Veel on aeg tänavu õunu ja pihlakaid säilitada.

Järgnevalt annan mõned juhised.

Pihlaka- ja õunakompott.

1 l õunu, 1 kl. pihlakaid, 1/2 kl. suhkrut, vett.

Suhkur ja vesi keeta. Kooritud õunalõigud kuumutada 1/4-pehmeks. Õunalõigud ja puhastatud pihlakamarjad pannakse pudelisse. Ilusama välimuse saamiseks pannakse rühmadena pudelisse. Suhkruvesi pääle nii, et katab. Kui suhkruvesi ei kata, lisada juure harilikku vett. Kuumutada pajas restil või heinte sees 80 kraadi C juures 20 min. või hoida keemispunktis 15 min. Pärast kuumutamist sulgeda kummikapsliga.

Pihlaka- ja õunavõie.

2 osa õunu, 1 osa pihlakaid, 1 osa suhkrut.

Pestud ja kooritud õunad tükeldada ja keeta või küpsetada ühes pihlakatega vähese veega, suruda läbi sõela või marjapressi, lisada suhkur ning keeta kuni lusikaga tõmmates jääb vagu või lusikaga tõstes kukub paksude tükkidena. Pannakse kuumalt purki. Jahtunult suletakse purk. H. Eglant.

Harjumaa Rahvällikooli õpilasi omavalmistatud rõivastes.

1. nov. avab Harjumaa Rahvällikool oma uksed õppehüülistele maanoortele.

Vastu võetakse mõlemast soost õpilasi, kes vähemalt 16 a. vanad ja lõpetanud algkooli. Õppemaksu koolis ei ole, samuti on ühiskorter tasuta. Toitlustamine kooli internaadis

maksab 15—16 kr. kuus. Kool asub Ravila mõisas, 4 km. Kose alevikust, kuhu kohale sõidu võimalused Tallinnast omnibusega.

Rahvällikoolist huvitatud noortel tuleks saata järele pärimine aadressil: Harjumaa Rahvällikooli juhataja, Kose. Telef. Kose 48.

Säilitagem värsket köögivilja.

Meeta Mäekask

Köögivilja tarvitatakse sügishooajal kaunis palju, talvel seevastu aga väga vähe. Seda põhjustab osaliselt asjaolu, et köögiviljade säilitamine pole meil küllaldaselt levinud. On tarvis enam tähelepanu pöörata köögiviljade säilitamisele. Juba kasvatamisel tuleks valida rohkem neid sorte, mis on kohased ümbertöötamiseks ja millised säilivad värskelt kauemat aega. Erilist hoolt tuleb anda säilitamiseks määratud köögiviljade koristamisele. Koristada tuleb köögivilja nii, et see jääks täiesti vigastamata. Vigasaanud köögivili ei säili. Lehtköögiviljal eemaldatakse liigsed lehed, juurköögiviljal samuti, kuid südamelehed juurköögiviljal jäetakse terveks. Söögikaalikal, -peedil, porgandil, -naeril lõigatakse kõik ära. Lehed lõigatakse nii, et jäävad järele 1—2 sm pikkused kontsud, muidu võib köögivili kergesti mädanema minna. Juuri kärbitakse kõigil köögiviljadel, välja arvatud aedpeet.

Rõhku tuleb panna ka koristamise ajale. Üldiselt ei tule rutata värskelt säilitatavate köögiviljade koristamisega, välja arvatud muidugi mõned külmaõrnad liigid, näiteks kõrvits. Kapsale on isegi parem, kui ta saab külma. Koristamisele tuleb asuda kuiva ilmaga, kuna niiske ilmaga koristatud köögivili läheb kiiresti mädanema.

Juurköögivilja, nagu peterselli, mustjuure, selleri jne. koristamisel, kus see tarvilik, tuleb tarvitada harki. Ilma hargita rebitakse ülesvõtmisel juured katki. Pärast ülesvõtmist ei tule juurköögivilju kohe viia hoiuruumi, vaid lasta neid paar päeva väljas päikese käes taheneda.

Säilitatavat köögivilja ei tohi kunagi pesta. Enne säilitamisruumi viimist tuleb kõik köögiviljad hoolega kontrollida ja sorteerida, sest alalhoiuks kõlbab vaid kõige parem köögivili. Sorteerimisel tuleb eraldada kõik vigasaanud, taimehaiguste all kannatanud, liiga väikesed ja liiga suured viljad.

Raskusi sünnitab köögiviljade säilitamine vastavate ruumide puudulikkuse tõttu. Hoiuruumid tuleb enne sügist puhastada. Kõrvaldada kõik vanad köögiviljade juurikad ja jäted. Soovitav on lubjata hoiuruumi seinad ja lagi. Samuti oleks soovitav igal aastal desinfitseerida kas väävlisuitsuga või formaliniinauruga kõik hoiuruumid, samuti keldrid korralikult õhutada.

Juurköögiviljadest kaalikaid ja peete hoitakse keldris hunnikusse laotuna kas põrandal, kastis või riivilil, nii kuidas kuskil ruum lubab. Hunnikuid ei ole hää liiga kõrgeid teha. Puru, selleri ja petersellid on soovitav istutada liivasse. Porgandid, mustjuured, pastinakid asetatakse liivasse kuhilatesse ringikujuliselt. Siin asetatakse köögiviljadel juured sissepoole

ühtlase kihina, millele asetatakse liiv. Sääraselt kihitatult saadakse järk-järgult teravaks minev kubi.

Liiv, millele köögiviljad asetatakse, on soovitav igal sügisel uus võtta, sellega takistatakse taimehaiguste levikut säilitataval köögiviljal. Liiv olgu paras niiske. Kuivas liivas tohletuvad juurikad, kuid liiga märja liiva korral lähevad nad mädanema. Juurtega liiva istutada võib ka kapsaid, kuid riita laotuna võtavad nad vähem ruumi. Kapsaid võib ka juuri kaidpidi kokku siduda ja lae alla riputada.

Hoiuruumi tuleb hoolega kogu aja õhustada kuni külmade tulekuni. Suuremate külmade tulekul katta kõik avused ja jälgida, et temperatuur ei langeks alla 0° C, tehes tarbekorral sooja väikeste ahjude või lampide abil. Üksikute soojade ilmade korral talvel katsuda jälle õhustada.

Eespool kirjeldatud hoidmisviis on läbi viidav siis, kui on olemas kelder, vastasel korral peab juurvilja säilitamiseks leidma teisi võimalusi.

Kuhjas võib säilitada mitmesuguseid juurvilju. On ka võimalik kuhjas säilitada pääkapsaid. Kuhjad tehakse tasasele maale. Augu kaevamine on ebaotstarbekohane. Kaevatakse auk mullasse, siis võib sinna vesi koguneda. Kuhjade asukohaks on sobiv keskmise raskusega muld, liivamuldades tuleb kuhjad tugevama kihiga katta, et nad oleksid külmakindlad. Raske ja veerohke muld peab aga enne hästi läbi kuivama, kui sellega kuhja katta.

Söögiporgandi, aedpeedi ja söögikaalika kuhja läbimõõdus võetakse 80 sm ja kõrguseks 1 meetr. Tahetakse aga pääkapsaid säilitada kuhjas, siis tehtagu kubi nii lai, et sinna mahuksid 5—6 kapsapääd kõrvuti. Enne köögivilja kuhjaasetamist asetatakse tasandatud maale lattidest raamistik, mis ulatagu kuhjaotsa alt välja; sellele raamile asetatakse juurviljad. Köögivilja-kihile on ka soovitav asetada veel lattidest raamistik, mis kataks kogu kuhja ülalt alla ega laaseks kattematerjalil otse köögiviljade pääl lamada, vaid et vahele jääks veel õhukiht. Sellele raamistikule laotakse tavaliselt kiht õlgi, paksusega mitte alla 15 sm. Õlekihi keskele asetatakse põllutorud, et õhutamist paremini korraldada. Põllutorude asemel võib valmistada vastav toru ka laudadest või kolmneli roovikut kokku siduda. Õlgedele laotakse umbes 10 sm paksune mullakiht alles siis, kui õhu temperatuur on ligemale —3—5° C. On lund vähe ja ilmastik külmem, tuleb mullakiht panna paksem või kubi katta sõnnikukihiga. Enne külma tuleb loomulikult õhustoru kinni toppida, et takistada külma köögiviljade juure pääsemast. Nii hoiuvad köögiviljad kuhjas täiesti hästi alal.

Kleite hilissügiseks.

1. Kleit heledamast villasest riidest — värvideks telliskivipunane koos tumepruuniga — või tumedam vanarooma tumesinise või pruuniga. Garnituuri äärestab samavärvi villane pits. (Võib ka ise heegeldada lihtsalt sammast ja õhksilm vaheldumisi peenest sammallõngast.)

2. Sobiv valmistada paksemast villasest, näiteks koduvillasest tumepruunist, koos oliivrohelistega. Kaunistuseks tumepruun

rahvuslik kaarus nõör. Taskud sisse lõigatud. Sobiv ümbertegemiseks.

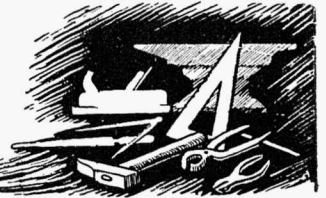
3. Ohemast kreplisest kirjust villasest või siidist kleit — koostatud kirjas domineeriva värvitooni ülaosaga.

Soovitatav must-valge-tumesinine või valge kiri. Ülaosa igal juhul tumedam!

Krae valge — kinnitub ees tumeda väikese põiklipsuga — samuti vöö. All ääres 3—4 sm laiune kant. Alma Kivirüüt.

TEHNIKA

Harjade valmistamisest.

Harjad on väga tarvilikud pesemisel ja pühkimisel. Nad kergendavad tööd, aitavad aega kokku hoida ning töötulemused on paremad. Pestes pehme riidelapiga krobelist puidu jääb tingimata osa mustust puule, kuna harjapiid, tungides ka väikestesse vahedesse, toovad säält mustuse välja. Töötamisel pole vaja harjaga nii palju ja nii kaua hõõruda kui pehme riidelapiga.

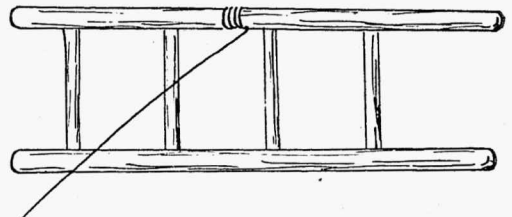
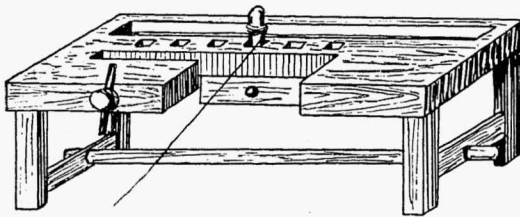
Harja puid ise valmistada on raskem kui olemasolevaid puid täita valmisharjadeks. Harjapuude juures on olulise tähtsusega augud. Need peavad olema ühesuurused, enam-vähem ühesuguse kaugusega üksteisest ning päält-poolt kitsamad ja alt laiamad. Kui augud on ebahühtlase suurusega, siis harjategija peab iga augu jaoks võtma erisuurusega materjalitopuksed, mis on aegaviitev ega lase töötajal mehhaniseeruda ega kohaneda. Kui augud ei ole ühesuurused vahedega ega sirges reas, saab hari välisuselt inetu. Päält kitsama augu puhul võib piidetops jääda vabalt poolde harjapuisse, kuna hühtlase augu puhul tuleb tops väga kergesti päälle välja.

Tuleb harjuda parajaid topse võtma. Liiga väikeste topsude puhul jääb hari hõre ning on väikese vastupidavusega. Suured topsud ei tule sisse.

Harjade valmistamisel tarvitatakse vasktraati. Võetakse peenem traat, mida kergem käsitseda, eriti väiksemauguliste harjade tegemisel. Traadi jämedus on 0,52—0,54—0,56 mm. Kõige parem on töötada 0,54-mm traadiga. Valmisharjapuid saab osta vastavast ärist. Harjapuude hind on olenev puude suurusest. Nii maksab väike saapamäärde käpp 3 senti, kuna põrandaharjapuu maksab 20—22 senti. Teised puud on vahepääle hinnaga.

Kodusel teel harjade valmistamiseks on tarvilikud järgmised abinõud: hästi püstiseisev puupakk, õhukese teraga kirves või vastav tera, puuhaamer 6×6 sm, joonlaud 2-sm laiusega ning traadikinnitamise abinõu.

Traat tuleb kinnitada puu ümber, mis ei või olla väga peenike, et traat ei muutuks kurruliseks. Kinnitamiskohana võib tarvitada puutööpingi juures jämedamat pulka, vanema tooli seljataguse puud, kahele toolile asetatud re-

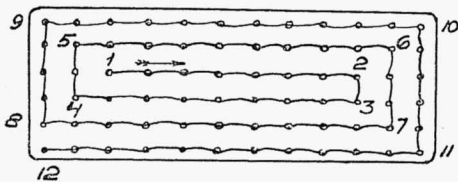

Traadi kinnitamiseks kasutatakse puutööpinkki või redelit.

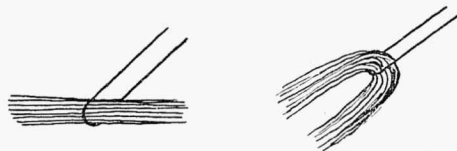
delit. Viimast juhul, kui on harjavalmistajaid rohkem, näit, kursuse puhul. Traati tuleb käsitseda nii, et keerd sisse ei läheks. Keeruga traati pingutades kalkeb see imekergesti. Puupakk ja kirves on tarvilikud riistad harjapiide tasandamisel. Pakule asetatakse kirve silm, tera jääb ülespoole. Loomulikult võib kirve toetamiseks tarvitada ka vanemat ja kõvemat pinki või taburetti. Kirvest hoiab harja tasandamisel teine isik. Üksi olles saab kirvest hoida vartpidi põlvede vahel. Igal juhul nihkub kirves veidi paigast ära. Parema abinõu

selleks saadakse siis, kui kirve terale sarnlev tera kinnitatakse puupaku sisse, tera ülespoole nagu kirvelgi. Kirves või vastav tera peavad olema hästi õhukesed ja teravad. Vastasel korral saadakse ebatasane hari.

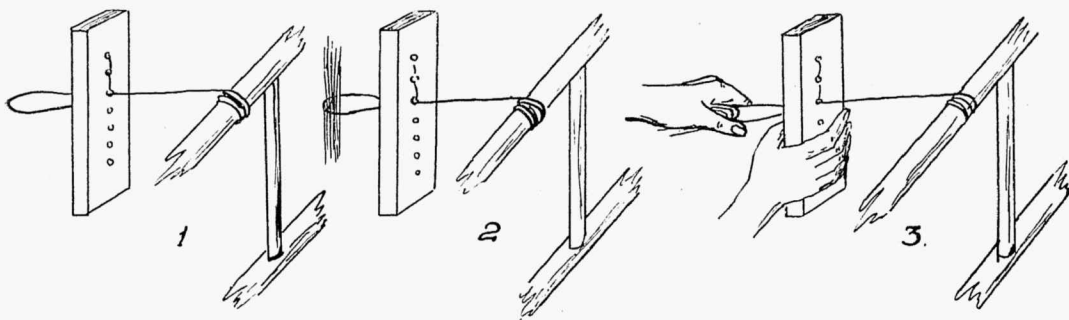
Joonlaua laiusega saadakse harjapiide pikkus. Hariliku pesuharja piide pikkus ei või mingil tingimusel olla üle 2,5 sm, parim pikkus on 2 sm. Seepärast peab ka joonlaua valmistamisel arvestama täpsemaid mõõte. Ekslik on arvamine, nagu oleks pikemate piidega pesuhari parem ja kauemini vastupidav. Te-

Harjategemist alustatakse keskelt.

Harjapiide kinnitamine traadiga.

Õiged töövõtted harja valmistamisel.

gelikult aga muutuvad pikemad piid rutem saseks. Harjade täitmisel võetakse materjal parajateks tükkideks lõöduna, s. o. 5–6 sm pikad. Võetakse aga piideks tarvitavat materjal ülearu pikkade tükkidena, siis läheb ülearune loomulikult tasandamisel kaduma. Kokkuhoiu mõttes on kasulikum arvestada läpsemaid mõõte.

Harjategemist alustatakse keskelt, kusjuures tuleb silmas pidada, et otsadest jääks nii palju auke tühjaks, kui palju on harja ühel küljel aukude ridu, et iga järgneva reaga oleks võimalik minna ümber harja otsa. On üks rida piisid valmis, pannakse joonlaud piide alla, asetatakse kirveterale nii, et joonlaud oleks tera vastu ja lüüakse puuhaamriga päälle, kuni piid tasased. Nii toimitakse iga järgneva rea valmisaamisel. Kui juba mitu piiderida on valmis, pole joonlauda enam tarvis, vaid siis tasandatakse eelmiste ridade järgi.

Sageli tehakse sellega viga, et püütakse võtta võimalikult suuri topse ja vedada need puusse nii, et nad oleksid päälmise pinnaga tasa või veel pääl väljaski. Auk on ju alt laiem. Saades piid pääle välja, tuleb traati ülearu pingutada või pool auku alt tühjaks jätta.

Traati ei pingutata kunagi käega. Üks käsi hoiab piidetopsu, teine harja puud — nii lastakse tops auku libiseda, jälgides, et traat ei jääks puu pääle aasa.

Harju on mitmesuguseid, nagu majapidamises toiminguid ja ülesandeidki. Nii tuntakse väga mitmesuguses suuruses küürimisharju, põrandaharja, tolmu-, sauna-, saapa-, riide-, pliida-, looma-, lambi-, pudeli- jne. harju. Saapa, riide-

põrandaharja, pliida-, pehmemate looma- ja ka pehmemate küürimis- ning lambi- ja pudeliharjade täitena on kõige parem jõhv kui vastupidav ja väga elastne materjal. Jõhvi leidub igas maa majapidamises, mida müüakse sageli väga odavasti savikausi ja tõkati eest, ostes seejuures palju kallimalt harju, kui need tuleksid ise valmistades. Jõhvpõrandahari maksab 2,5–3 kr. Põrandaharja puu ühes traadiga aga 25 senti. Valmistamiseks kulub 1,5–2–3 tundi, olenevalt valmistaja vilumusest. Siis muretseda veel juure harja vars, värvida hari paar korda

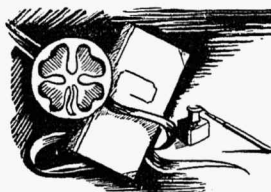
Harjapiide tasandamine.

üle ning mitu aastat vastupidav hari ongi meil käes. Sööginõude pesemise harjadeks on kõige sobivam valge jõhv. Jõhvi saab asendada musta ja valge fiibriga, mis on aga jõhvist halvem, kuna tal puudub elastsus, mistõttu ta läheb kergesti sasiseks. Tarvitatakse veel kookust, mis sobib tolmu- ja põrandaharjadele. Kõvemaist materjalest tuntakse passiinat ja riisijuurt. Passiina on riisijuurest odavam ja vastupidavam. Passiina on sobiv pikapiiliseks harjaks kivipõrandate pühkimisel. Põrandaja tolmuharjade piide pikkus valmisharjal võiks olla 8—10 sm, mitte üle.

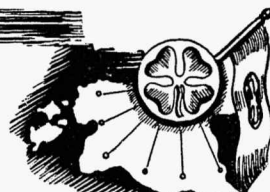
Enne harjadeks tegemist valmistatakse jõhvi ette pesemise teel. Jõhv seatakse kergelt väikesteks kimpudeks ja pestakse mitme soodaning seebiveega, kuni enam mustust ei tule. Siis loputatakse ning kuivatatakse soojas kohas. Pestud jõhv on libe ja hää käsitseda. Hiljem on harju juba palju raskem pesta. Pesemata jõhv on saastane, tihe, haiseb ning selline hari kogub endasse tolmu ja prügi.

Harjatöö on kergesti õpitav ja väga armas töö.

H. Paglaant.

ORGANISEERITUD NOORED

Mida tegi virulane suvel.

Viru maanoorte suvine tööhooaeg algas Jõhvi konvendi piirkonnalise külvipühaga, mis peeti Sompas, 21. mail. Teisel suviste-pühäl korraldasid Kadrina konvendi maanoored. Neerutis konvendi-piirkonnalise külvipüha. Varsti pärast seda algas õppe-laagrite hooaeg.

Esimesena toimus Jõhvi konvendi maanoorte ühenduse õppelaager, mis peeti 3. ja 4. juunil Konjus O. Eljase talus. Laagrist võttis osa 50 maanoort peaaegu kõigist konvendi piirkonnas asuvatest maanoorteringidest.

Teisena toimus 6. ja 7. juunil Simuna ja V.-Maarja konvendi maanoorte õppelaager Avanduse Põllunduskooli juures, millest võttis osa ümmarguselt 60 maanoort.

13. ja 14. juunil viibis 80 Lüganuse konvendi maanoort õppelaagris, mis peeti Lüganuse Kodutööstuskooli juures.

Neljäs õppelaager, mis oli ühtlasi viimane k. a., peeti Arkna Põllunduskooli juures. Sellest laagrist võttis osa 100 maanoort Rakvere, Haljala, Kadrina ja V.-Jaagupi konvendist.

Kõikides õppelaagrites käsitleti mitmesuguseid päevakorral olevaid põllumajanduslikke küsimusi, nii teoreetiliselt kui ka praktiliselt.

Õppelaagrite hääks korraldaminekuks aitasid aktiivselt kaasa Avanduse Põllunduskooli juhataja J. Parts, Lüganuse Kodutööstuskooli juhataja A. Veevo ja Arkna Põllunduskoolide juhataja O. Paluoja. Samuti

suhtusid ka nimetatud koolide õpetajaskonnad kaasaaitavalt maanoorte õppelaagritesse.

Õppelaagrites selgitati ka konventide ja maakonna töömeistrid kraavikaevamises, lüpsis, kõnes ja kartulikooremises.

Eesti Mängudest osavõtnud Virumaa maanoorteringidest paistis silma eriti Kahula ja Peeri maanoortering oma ilusate rahvarietega.

Juunikuu lõpu ja juulikuu pühendasid Viru maanoored täielikult oma kodutaludele ja kodustele tööülesannetele.

Viru maanoorte suvipäev toimus 5.—6. aug. Vaekülas, kuhu selleks puhuks kogunes üle maakonna ligemale 1000 maanoort. Suvipäeval õnnistati 24 maanoorte lippu. Seda võib lugeda Virumaal esmakordseks juhtumiks, kus nii palju maanoori oli kogunenud ühiseks pidustuseks ja kus on õnnistatud nii rohkearvuliselt lippe. Suvipäevast võtsid osa ka ülerringilised maanoorte juhtivad tegelased, esotsas A. Jürima ja J. Tõrmaküla.

Konvendipiirkonnalise maanoorte suvipäeva korraldas V.-Jaagupi konvendi maanoorte ühendus Mõdriku Kodumajanduskooli juures.

Maakondlikul näitusel, mis peeti 19.—21. aug. Narvas, esinesid maanoored laiaulatuslikkude väljapanekutega, mis sai võimalikuks näituse juhatuse, eriti aga näituse esimehe konsulent M. Metsa lahkkel kaasabil ja vastutulekul.

Maanoorte väljapanekud asusid näitusväljakul maanoorte eripaviljonis. Väljapanee-

Üldvaade Keila konvendi maanoorte tööde näitusele.

kutega esines ringe üle maakonna, kuid kandvama osa moodustasid Narva konvendi maanoorte väljapanekud.

Iisaku põllumajanduslikul näitusel, mis peeti 3.—4. sept., esinesid kohalikud maanoorteringid oma suviste tööde tulemustega ja õpetlikkude väljapanekutega. Eriti hääde väljapanekutega esines Jõuga ja Metsküla maanoortering.

Iseseisva näituse koos lõikuspeoga korraldas Oandu maanoortering, kus esines 18 maanoort oma suviste töödega.

Oktoobrikuus korraldatakse veel maanoorte erinäitused Unukse ja Pada maanoorteringi poolt.

Septembri- ja oktoobrikuu jooksul on maanoorte poolt korraldatud üheksa lõikuspidu, kuna neli on veel korraldamisel.

Kanakasvatuse hoogtöövõistlus teostub normaalselt. Kevadel korraldati rida propagandapäevi, mis andsid ka soovitud tagajär-

gi. Tõumaterjali muretsemiseks rakendati tööle neli haudumismasinat, milledega hauutati üle 2000 muna, pääle selle hangiti tõumaterjali veel sugulavadest.

Samuti edeneb ka heinaseemnekasvatuse maanoorte käes hästi. Vaatamata kuivale suvele on maanoorte poolt rajatud heinaseemne-põllud rahuldavad.

Põllumajanduskatsete alal on märkimisväärset tööd teinud Peeri maanoortering, kes teostab 34 kartulisordiga sordivõrdluskatseid.

Umbrohutõrjet, kodukaunistamist ja marjamahla valmistamist on enamikus ringides energiliselt püütud teostada.

Külvisseemne puhtimise alal on maanoored möödunud hooajal teinud hinnatavat tööd. Kaheksa maanoorteringi juure on loodud avalikud puhtimispukadid, kus möödunud hooajal puhiti üle 30.000 kg külvissemet.

Mõni rida Järvamaalt.

Järva maanoored jätkasid suvel varem poolelijäänud töid ja võtsid käsile uusigi — muidugi neid, millised juba talvel kavatsitud. On ju organisatsiooni põhioüue, et töökavad olgu varakult valmis.

Päämist tähelepanu pöörati esijoones hoogtöödele. Andis ju Järvamaa 360 kana-

kasvatuse võistlejat, mis teeb rohkem kui 9 võistlejat ringi kohta! Heinaseemnekasvatatajaid tuli keskmiselt ringi kohta 3, kokku 114 heinaseemnekasvatatajat.

Kanakasvatuse alal võistlejatele aitasid kaasa Koeru Munauhing, levitades võistlejate hulgas üle 4000 tõumuna; Eivere sugu-

Keila konvendi maanoorteringide lippude õnnistamine.

lava levitas üle 1000 tõumuna. Tõumunade levitamisele aitasid kaasa ka Särevere ja Vodja kooli majapidamised, Imastu Invaliidide Kodu ja paljud teised kanade sugulavad ja paremad kanapidamised. Märkimist väärib veel Paide Munaühing, kelle abi mitmel puhul kasutati.

Et heinaseemnekasvatust rohkem propageerida ja laiematele hulkadele heinaliike tutvustada, viis Mäo Maanoortering täide omaaegse Järva maanoorte juhi, nõunik agr. R. Leetoja lahkumisega poolelijäänud kavatsuse: rajada avalik heintaimede vaatluslapp Paide-Tallinna maantee ääre. Vaatluslapp äratas põllumeeste hulgas elavat huvi ja tõi Mäo noortele rohkesti kiitust. Tuleval aastal suurendatakse ja laiendatakse veelgi alustatud ettevõtet.

Kuna talvel igas konvendis toimusid piikemaajalised kursused (neist juhtide kursused koguni 8—10-päevase kestusega), siis peeti õppelaagreid Järvamaal vaid 2, Paide konvendi laager Vodjal ja Koeru konvendi laa-

ger Väinjärvel — viimane lõppes konvendi-piirkonnalise suvipäevaga. Laagrites toimusid ka töövõistlused.

Suvel on veel tublisti rõhku pandud spordile. Nii korraldati ekskursioone, matku, palju spordivõistlusi ja eriti rohkesti ujumiskursusi. Viimaseid juhatas maakonna spordiinstruktor A. Anier. — Kuna täpsed aruanded nimetatud ürituste kohta praegu puuduvad, toome need järgmises maakondlikus informatsioonis. — Suurimal rahvuslikul spordiüritusel, II Eesti Mängudel olid Järvamaa osas maanoorteringid, nagu peaaegu kõigis teisteski maakondades — arvuliselt esikohal.

Palju töid on pooleli ja rohkemgi veel ees. Välja on kuulutatud umbrohutõrje aasta puhul umbrohutõrje võistlus, mille tagajärjed alles selgitamisel. Maanoorteringe on Järvamaal praegu alles 44, seega puudub veel mitmes kohas maanoortele kohane organisatsioon ja söödis tööpõld neis kohtades ootab harimist.

Elva ja Otepää maanoored said assistendi.

Elva ja Otepää konventide juhataste poolt palgati möödunud kuu lõpul ametisse maanoorte ringide tegevuse juhtijaks assistent. Assistentiks kutsuti Elva konvendi Luke noorteringi juht Karl Lukk, kes noorte juhtimise alal mitmendat aastat oli näidanud üles tähelepanu äratavat aktiivsust ja energiaküllust.

Omades õppejuhi ja tegevuskavade koostaja saavad ringid tegutseda ühtlastes töö-

tingimustes ning seega üles näidata suuremat aktiivsust võimete rakendamises.

Karl Lukk on elukutselt noor põllumees Nõo vallas, Luke külas.

Pääle noorteringi juhtimistöö võttis K. Lukk elavalt osa valla seltside tegevusest, esines näitustel talumööbli väljapanekutega ja omandas kodukaunistamise eest mitmel korral kodukaunistamise hoogtöö preemia. Ka talutöö ratsionaliseerimises ja mehhaniseerimises on temalt näidatud üles edusamme.

Keila maanoored korraldasid näituse.

Keila Konvendi Maanoorte Ühendus korraldas Keilas 24. sept. konvendipiirkonnalise lõikuspüha koos lippude õnnistamise ja maanoorte tööde näitusega. Väljapanekutega näitusel esinesid kõik konvendi piirkonnas tegutsuvad maanooringid, kusjuures eriti rikkalikult ja ülevaatlikult oli esitatud köögiviljakasvatuse ja käsitööde osa. Päeval toimunud pidulikult aktusel esinesid kõnedega Põllutöökoja dir. T. K i n t ja maanoorte nõunik E. N u g i s; maanoorte lippude õnnistamise toimetas õpetaja G. Klaos. Õnnistati Keila Konvendi Maanoorte Ühenduse ning Keila, Tuula, Ohtu, Ääsmäe, Harku, Väana, Käosalu, Lohusalu, Ranna ja Saue maanooringi lipud.

Põllumajanduslikel võistlusil tulid esikohale kartulikooremises A. R e i n t a m — Harku maanooringist, O. T o i — Väana maanooringist ja E. M i g u r Tuula maanooringist, kuna teise auhinna said M. K o p p e r, S. K a l l a s m a a, L. V a l t r i ja V. T o m b a k. Lõngakerimises tulid esikohale S. K u u s e m e t s — Tuula maanooringist ja A. M e e n k o f — Saue maanooringist ning teise auhinna vääri-

liseks tunnistati H. S i l v a ja A. M e r i l a i n. Põllumajanduslikus takistusjooksus said esimese auhinna F. P i i k j ä r v — Väana maanooringist ja E. P i i n — Saue maanooringist, kuna teise auhinna said A. J u n d a s, A. R a n d ja A. E i n a r t. Hästiõnnestunud päevale järgnes õhtul pidu Tallinna Maanooringi korraldusel.

Misso maanooring sai lipu.

17. septembril korraldas Misso Maanooring lõikuspeo, millest võttis osa rohkesti rahvast. Peol õnnistati ka Misso Maanooringi lipp ja anti maanoorte töömeistritele kätte diplomid.

Haanja maanoorte näitus ja lõikuspüha.

Haanja Maanooring korraldas pühapäeval, 17. septembril Haanja rahvamajas noorte tööde näituse, kus oli esitatud rohkesti huvitavaid väljapanekuid. Samal päeval oli korraldatud lõikuspüha aktus jumalateenistusega, kõnedega ja ühislauludega. Niihästi näitusest kui ka aktusest võttis ümbruskonna rahvas elavalt osa.

KIRJAVAHETUS

Kaasnoortega kirjavahetust soovivad:

Virumaalt:

L ü m a t, Melita, Oandu pk. 12, Viru-Maidla.

T ä r n o, Marta, Oandu pk. 6, Viru-Maidla.
„Põhjala Poeg“, Rohu k., Simuna p-ag.
M o h r s o n, Maimu, Oandu pk. 8, Viru-Maidla.

Järvamaalt:

„I l l a“, Anna ag., pk. 29.
„I n g e“, „ „ „ „
„I m b i“, „ „ „ „
„L e a“, „ „ „ „
„L i i“, „ „ „ „
„L o o“, „ „ „ „

Läänemaalt:

R a a g, Herman, Keravere pt., Martna p-ag.

Saaremaalt:

M a h l, Elsa, Saare-Võhma p-ag.
L i i v a s, Hilda, Saare-Võhma p-ag.
S a a r e l a, Hilja, Saare-Võhma p-ag.
S o o d l a, Liis, Saare-Võhma p-ag.

M ä g i, Vladimir, Piirimetsa kt., Tamse, Muhu v.

Pärnumaalt:

M o r r i s o n, Aino, Lehu, Hallinga.

Tartumaalt:

A i d l a, Evald, Ibaste koorejaam, Ahja.
T a r t u, Alfred, V. Konguta as. pk., Elva.
A u m e r e, Maie, „ „ „
A u m e r e, Arno, „ „ „

Võrumaalt:

„A a v o“, Taevaskoja p-ag., pk. 6.
„J ä n k i m e e s“, Taevaskoja p-ag., pk. 6.
R u u s, Leili, Baose pk., Antsla.
R u u s, Lehte, Baose pk., Antsla.
P a r i s, Alide, Baose pk., Antsla.
M ü r k, Arnold, Baose pk., Antsla.

Valgamaalt:

K a l j u v e e, Vello, Lauküla, pk. 7.
M u d a s o o, Märt, Lauküla, pk. 7.

M. Kiisa 50. aasta sünnipäev.

Elva Põllumeeste Konvendi Maanoorte Ühenduse vanemal M. Kiisal möödus 12. skp. 50 aasta sünnipäev, ühtlasi pühitses ta ka 30-aastast koolipõllul õpetajana tegutsemise tähtpäeva.

Noorte liikumisest on juubilar alati võtnud osa sooja südamega. Hinnates tema edukust noorte juhtimise alal, valiti juubilar 1936. aastal Elva malevkonna noorkotkaste abipäälikuks, Loguja malevkonna noorkotkaste vanakotkaks, Loguja maanoorteringi

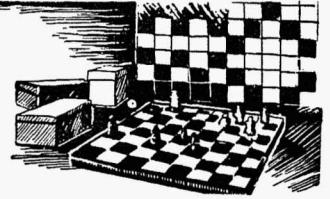
vanemaks ja 1938. a. asutatud Elva konvendi maanoorte ühendus valis ta noorteühenduse vanemaks.

Seltskondlikust elust, pääle noorte juhtimise, on juubilar osa võtnud tähelepanuga. Nii on ta Pangodi Põllumeeste Seltsi, Hariduse Seltsi jt. seltside juhatusse liikmeks ning löönud kaasa igale rahvuslikule üritusele.

Elva konvendi maanoored ja noorkotkad hindavad kõrgelt oma kasvataja teeneid ja soovivad talle hääd käekäiku tulevasteks eluaastateks!

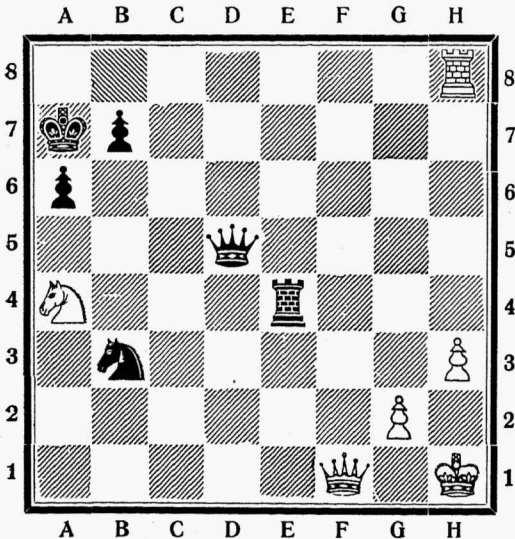
AJAVIIDE

Õpime maletama.

(Järg.)

Järgnevalt veel näide sellest, kuidas käikude kombinatsiooniga on võimalik võita materjali.

Trükipildil toodud seisus on valged käigul. Vaadeldes kummagi võistleva poole lahingumaterjali näeme, et võrdsus on täielik: valgel on täpselt niisama palju ettureid, 1 lipp, 1 vanker ja 1 ratsu, nagu mustalgi. Ka ei paista kuidagi silma, et valged malendid asetseksid kuidagi soodsamalt kui mustad. Ent siiski on seisus midagi, mis valgetel võimaldab vägivaldselt saavutada ülekaalu kõigest 3 käiguga.

Valgete poolt ettevõetav käikudeseeria — kombinatsioon — seisab jällegi selles, et valge esmalt ohverdab materjali selleks, et seda hiljem kuhjaga tagasi saada.

Valgete esimene käik on üllatuslik: 1. Vh8—a8+. Mustal ei ole teist valikut kui lüüa kaitsetu vanker, sest väljapääsu väli b6 on valge ratsu tule all. Nii siis must peab käima: 1., Ka7:a8. Järgneb valgete poolt 2. Ra4—b6+ vastusega Ka8—a7 ja 3. Rb6:d5.

Valge ohverdas vankri, ent sai 2 käiku hiljem vastutasuks 2 korda tugevama malendi — lipu.

(Järgneb.)

TOIMETUS ja TALITUS: Tallinn, Pikk tä. 42. Telefon 484-84. — Posti jooksev arve nr. 275. Ilmub üks kord kuus. TELLIMISE HIND: aastas kr. 1.50; 1/4 aastas kr. —.80. Üksiknumber 20 senti. Vastutav ja päätoimetaja I. Tõrmaküla, tegevtoimetaja agr. E. Nugis.

V I I E A A S T A S E D V Ä E T U S K A T S E D
M A D A L S O O N I I T U D E L T Ö E N D A S I D , E T

EESTI FOSFORIIDI

VÄETUSMÕJU SUURENEB IGA AASTAGA JA 1 KOTI

EESTI FOSFORIIDI

JÄRELMÕJU ON ÜLDISELT VÖRDNE 1 KOTI SUPERFOSFAADI JÄRELMÕJUGA.

PAREMAKS VÄETAMISAJAKS ON SÜGIS. TERAVILJADELE ON KÕIGE TULUSAMAKS FOSFORVÄETISEKS

SEGAFOSFAAT

(EESTI FOSFORIIDI JA SUPERFOSFAADI SEGU 1:1)

TA SUURENDAB TALVEKINDLUST, MÕJUB TAGANT JÄRELE KA VEEL KEVADEL JA ON ODAVAM SUPERFOSFAADIST.

Tsemendi-

ja betoonitööde

kursused

peetakse K u n d a s, 23—26. oktoobrini.

Kursused ja õõmaja tasuta.

Osavõtjaid palutakse end registreerida kuni 18. oktoobrini

A.-S. Tsemendivabrik

PORT-KUNDA

Nõuandebüroos.

Tallinn, Valli tän. 4-6, telefon 450-17.

**Aianduse-mesinduse tarbeid,
taimekaitsevahendeid ja oma**

puukoolide saadusi

soovitab

EESTI SEEMNEVILJA

ÜHISUS

PEAKONTOR: Pärnu mnt. 2 (end. Valli 6). Telefon 426-36.

★

Aianduse-osakond: Suur Tartu m. 37. Osakonnad ja esindajad igas linnas.

Hinnakirjad kõigile tasuta.

Ajakiri teie noorematele vendadele ja õdedele:

„MEIE NOORUS“

on lühikese ajaga kujunenud oma väärtusliku ning huvitava sisu, meeldiva välimuse ja äärmiselt odava hinna tõttu tuhandete eesti noorte lemmikajakirjaks.

„Meie Noorus“ on Haridusministeeriumi poolt soovitatud ajakiri koolidele ja raamatukogudele. Ilmub 18 suurt numbrit aastas. Kaastöölisiks parimad noorsookirjanikud ja eriteadlased.

„Meie Nooruse“ tellimishind on 3 krooni aastas, 1 kr. 50 s. poolaastas. Tellimisi võtab vastu talitus ja kõik E. V. posti-asutused.

Toimetus ja talitus: Niguliste 12, Tallinn.

*Nüüd tasub muneda,
munahinnad on kõrged!*

Kõik kanamunad
Eesti Munaekspordi
vastuvõtukohtadesse
üle riigi

Söötke kanu tublisti, siis saate
tulu rohkem!

1-100